

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Факультет філології і журналістики
Кафедра української та зарубіжної літератур і методик їх навчання

Кваліфікаційна робота
ЖАНР ФЕНТЕЗИ У ТВОРЧОСТІ ДАРИ КОРНІЙ
ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИВЧЕННЯ У ШКОЛІ

Спеціальність А14 Середня освіта
Освітня програма «Середня освіта
(Українська мова і література, англійська мова)»

здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Воронко Віти Володимирівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент
Бородіца Світлана Василівна

Тернопіль – 2025

АНОТАЦІЯ

Воронко В. В. Жанр фентезі у творчості Дари Корній та особливості його вивчення у школі: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» зі спеціальності А14 Середня освіта. Тернопіль: ТНПУ, 2025. 79 с.

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню жанру фентезі у творчості Дари Корній у контексті сучасної масової літератури. Визначено сутність поняття жанру фентезі. Досліджено теоретичні засади жанру фентезі, його історію та розвиток. Обґрунтовано жанрові особливості фентезійних романів Дари Корній. Визначено роль міфологічних і фольклорних мотивів у формуванні авторського художнього світу. З'ясовано значення творчості Дари Корній для розвитку сучасного українського фентезійного жанру.

У межах магістерської роботи було розроблено системний підхід до аналізу фентезійних творів Дари Корній, методичні рекомендації щодо роботи з текстами Дари Корній у старшій школі та закладах вищої освіти. Запропоновано та експериментально перевірено аналітичний інструментарій для інтерпретації масової літератури, що може використовуватись у літературознавчих, культурологічних і фольклористичних дослідженнях.

Ключові слова: фентезі, Дара Корній, українська література, сучасна масова література, жанрові особливості.

ABSTRACT

Voronko V. V. The fantasy genre in the works of Dara Korniy and the specifics of its study in school: qualification work for obtaining an educational degree “Master” in the specialty 014 Secondary Education. Ternopil: Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2025. 79 p.

This qualification work is devoted to the study of the fantasy genre in the works of Dara Korniy in the context of contemporary mass literature. The essence of the concept of the fantasy genre is defined. The theoretical foundations of the fantasy

genre, its history and development are explored. The genre features of Dara Korniy's fantasy novels are substantiated. The roles of mythological and folklore motifs in the formation of the author's artistic world are defined. The significance of Dara Korniy's work for the development of the contemporary Ukrainian fantasy genre is clarified.

Within the framework of the master's thesis, a systematic approach to the analysis of Dara Korniy's fantasy works and methodological recommendations for working with Dara Korniy's texts in secondary schools and higher education institutions were developed. An analytical toolkit for interpreting popular literature has been proposed and experimentally tested, which can be used in literary, cultural and folklore studies.

Key words: fantasy, Dara Korniy, Ukrainian literature, contemporary popular literature, genre features.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТВОРЧИСТЬ ДАРИ КОРНІЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	9
1.1. Поняття масової літератури в сучасному літературознавстві.....	9
1.2. Становлення та розвиток української масової літератури.....	15
1.3. Українське фентезі: жанрово-стильові особливості.....	19
1.4. Дара Корній як популярна авторка літературного фентезі.....	27
РОЗДІЛ 2. ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ МІСЬКОГО ФЕНТЕЗІ ДАРИ КОРНІЙ.....	32
2.1. Фольклорні мотиви в романі «Гонихмарник».....	32
2.2. Притчевий характер роману «Щоденник мавки».....	39
2.3. Авторський художній світ у романі «Гонихмарниця».....	46
РОЗДІЛ 3. ФЕНТЕЗІЙНА САГА ДАРИ КОРНІЙ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ.....	51
3.1. Специфіка вивчення казкових елементів у структурі роману («Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви»).....	51
3.2. Методи роботи над міфологічними образами в романі («Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні», «Зворотний бік світів»).....	59
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ВСТУП

В умовах сьогодення збільшується попит на читання книг. Це стає своєрідним трендом. Світ стрімко розвивається та вносить свої корективи у різні сфери. Ці зміни відбуваються і в літературі. Сучасна масова література вирізняється своєю багатожанровістю. Серед цього широкого спектру фентезі як жанр завоював популярність завдяки своїй здатності створювати альтернативні, часто магичні світи, де відбуваються епічні битви між добром і злом, де герої долають випробування у позареальності.

З появою в 1954 році культового твору Дж. Толкіна «Володар кілець» жанр фентезі набув широкого визнання та почав активно розвиватися в літературі. Межі жанру фентезі досі залишаються нечіткими через його постійний розвиток (з'являються нові піджанри та стильові тенденції), ускладнюючи його класифікацію.

Сучасна українська література переживає справжній розквіт фентезійного жанру. Письменники все частіше звертаються до міфологічних джерел, народних казок та легенд, створюючи унікальні світи, населені фантастичними істотами та повні магії. Цей жанр не лише розважає читача, а й виконує важливу культурну функцію, відроджуючи та популяризуючи українські традиції.

Українські видавці активно поповнюють ринок фантастики, пропонуючи читачам величезний вибір фентезійної літератури. Серед відомих представників сучасного українського фентезі – Володимир Арєнєв, Світлана Тараторіна, Дарія Піскозуб, Наталія Довгопол, Наталія Матолінець та інші. У цьому контексті твори Дари Корній стали справжнім відкриттям, оскільки популяризують цей жанр серед українського читача, доводячи, наскільки багатим та різноманітним може бути українське фентезі. Тому **актуальність дослідження** зумовлена потребою ґрунтовного вивчення жанрової специфіки фентезі у творах Дари Корній.

Мета роботи – дослідити жанрові особливості фентезійних романів Дари Корній, «Гонихмарник», «Гонихмарниця», «Щоденник мавки», «Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви», «Зворотній бік сутіні», «Зворотній бік світів» та визначити їхнє місце в сучасному українському літературному процесі.

Для того, щоб реалізувати мету наукової роботи, потрібно виконати такі **завдання**:

- визначити теоретичні засади жанру фентезі, його історію та розвиток;
- проаналізувати творчість Дари Корній у контексті жанру фентезі, виявити її оригінальність та самобутність;
- окреслити особливості поетики фентезійних романів Дари Корній, зокрема, особливості сюжету, композиції, системи образів, мови та стилю;
- означити роль міфологічних мотивів та фольклорних елементів у фентезі Дари Корній;
- з'ясувати значення творчості Дари Корній для розвитку сучасного українського фентезійного жанру.

Об'єкт дослідження – фентезійні романи Дари Корній «Гонихмарник», «Гонихмарниця», «Щоденник мавки», «Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви», «Зворотній бік сутіні», «Зворотній бік світів».

Предметом дослідження є жанрова своєрідність фентезійних творів Дари Корній, їхні характерні риси та особливості.

Теоретико-методологічним підґрунтям дослідження є праці українських літературознавців та дослідників С. Андрусів, Т. Бовсунівської, Т. Гундорової, Н. Зборовської, Ю. Коваліва, М. Кодака, З. Лановик, М. Наєнка, О. Ніколенко, С. Павличко, І. Руснак, Г. Сабат, О. Стужук, С. Філоненко та ін.

Методи зумовлені метою і завданнями дослідження: порівняльно-історичний, культурно-історичний, біографічний, міфопоетичний та частково герменевтичний підхід (з метою розуміння сенсу цілого тексту на основі аналізу частин).

Наукова новизна магістерської роботи виявляється в тому, що зроблено спробу ґрунтовно проаналізувати прозу Дари Корній у контексті української масової літератури, виділити жанрово-стильові особливості українського фентезі на основі таких творів авторки: «Гонихмарник», «Гонихмарниця», «Щоденник мавки», «Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні», «Зворотний бік світів».

Практичне значення роботи полягає в тому, що висновки та узагальнення магістерської роботи можуть бути використані при вивченні творчості Дари Корній у вищій та загальноосвітній школах; у навчальному процесі як матеріал для курсів за вибором із сучасної української літератури, фольклористики та культурології; у подальших наукових розвідках – при вивченні масової літератури, зокрема українського фентезі, та творчості Дари Корній; у літературній критиці – для вироблення інструментарію аналізу текстів масової літератури; при укладанні підручників/посібників чи під час написання наукових робіт – курсових, бакалаврських, магістерських та ін.

Апробація результатів магістерської роботи: основні положення та результати дослідження були представлені на наукових конференціях різного рівня:

1) Всеукраїнська конференція студентської та учнівської молоді «Актуальні питання сучасної філології та журналістики» (30 жовтня 2025 року, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка);

2) Всеукраїнській інтернет-конференції студентської та учнівської молоді «Актуальні питання сучасної філології та журналістики» (10 квітня 2025 року, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка);

3) Всеукраїнській науковій конференції «Перехресні стежки та поза ними: розвиток жанрів та стилів у літературі (присвячена 75-річчю з дня народження професора Миколи Ткачука» (7 листопада 2024 року, Тернопіль,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Публікації. Надруковано статтю в Магістерському збірнику Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та 3 тез у матеріалах конференцій.

1. Воронко В. Літературне фентезі Дари Корній: творча індивідуальність. *Магістерському збірнику Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2025. Вип. 45. С. 281-284.

2. Воронко В. Жанр фентезі в сучасній українській літературі. *Актуальні питання сучасної філології і журналістики: матеріали Всеукраїнської конференції студентської та учнівської молоді (30 жовтня 2025 року)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025. С. 23-26.

3. Воронко В. Жанрова своєрідність великої прози Дари Корній. *Актуальні питання сучасної філології і журналістики: матеріали Всеукраїнської конференції студентської та учнівської молоді (10 квітня 2025 року)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025. С. 209-211.

4. Воронко В. Жанрові ознаки фентезі в сучасній українській літературі. *Перехресні стежки та поза ними: розвиток жанрів та стилів у літературі (присвячена 75-річчю з дня народження професора Миколи Ткачука: матеріали Всеукр. конф. (7 листопада 2024 року)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 43-47.

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен із яких поділений на підрозділи, висновків та списку використаних джерел (70 позицій). Загальний обсяг роботи – 79 сторінок, з яких 70 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТВОРЧИСТЬ ДАРИ КОРНІЙ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Поняття масової літератури в сучасному літературознавстві

Масова література – це широке і багатогранне поняття, яке не має єдиного, загальноприйнятого визначення. Її можна розуміти як тип літератури, створеної для масової аудиторії, часто з комерційною метою. Вона не обмежена жанрами і може включати все: від детективів і любовних романів до наукової фантастики та фентезі. Часто вона має динамічний сюжет, просту мову і легко впізнавані типи персонажів. На відміну від канонічних творів, які можуть бути складними і вимагати певного знання для їхнього розуміння, масова література написана так, щоб її міг легко споживати і розуміти пересічний читач.

Вивченню поняття сучасної масової літератури приділяють увагу багато науковців. В останні десятиліття висловили свої міркування щодо становлення масової літератури та її впливу на літературний процес В. Агеєва, Т. Гундорова, Ю. Ковалів, Н. Зборовська, А. Таранова, С. Філоненко та ін.

Масова література, або як її ще називають, популярна література, – це літературний жанр, який є доступним і привабливим для великої аудиторії. Вона часто характеризується акцентом на розвагах і використанням знайомих кліше та умовностей. У той час як традиційні літературні дослідження часто надають перевагу так званій «високій» літературі, сучасна літературна наука все більше визнає культурне і соціальне значення масової літератури.

Масова література нині цікавить не лише критиків, а й учених-теоретиків у закладах вищої освіти. Так, у 2018 році світ побачило ґрунтовне дисертаційне дослідження А. Кривопишиної під назвою «Масова та елітарна література: природа художності в українському романі початку ХХІ століття», у межах якого науковиця розглядає природу художності та її складники, що формують систему уявлень про своєрідність масової й елітарної художньої літератури початку ХХІ століття [40, с. 85]. 2021 року опублікований навчальний

посібник А. Землянської і Т. Шарової «Сучасна масова література як феномен культури» з прикладними рекомендаціями до її вивчення студентами-словесниками. [61]

Масова література – вид літератури та культури масової, сукупність літературних творів, що функціонують за законами літературної індустрії відповідно до декларованої жанрової належності й адресовані широкому читацькому загалу. Масова література – сукупність популярних та комерційно успішних художніх творів, створених на принципах стандартизації та копіювання (наслідування) відомих і давно опрацьованих жанрових зразків та художніх прийомів. Інші назви – популярна (поп-література), паралітература, тривіальна, розважальна, комерційна, схематична, жанрова, формульна, конвенційна література. Деякі терміни з пейоративним значенням: читиво, масліт, кітч-література, треш-література, низька (низова), бульварна, «низькочола» література, «легкий жанр»

Юрій Ковалів розглядає масову літературу як широко тиражовану розважальну чи дидактичну белетристику. Вона спеціально адаптована для легкого сприйняття пересічним читачем і, як правило, не має значної естетичної цінності. За його словами, така література часто використовує іміджі, кліше, стереотипи, штампи, сурогати та інші елементи ілюзійності, щоб залучити аудиторію.

Цей тип літератури також відомий, як тривіальна література. До неї відносять різні жанри, зокрема комікси, трилери, дайджести, а також так звану бульварну, низову, лубочну та комерційну літературу. Вона включає такі специфічні форми, як паралітература та сублітература, а також кітч.

Масова література орієнтована на запити середньостатистичного читача і не потребує від нього спеціальної підготовки – філософської, філологічної чи високого рівня освіти та культури. Для цього типу літератури характерні актуальні проблеми, динамічний сюжет, інтрига, схильність до сенсацій, екзотичних елементів, гіперболізації та надмірного пафосу. Персонажі творів

масової літератури, зазвичай, яскраві, життєподібні та легко впізнавані, а стиль викладу – простий і доступний.

Масові видання створені для комфортного читання й рекреації: вони відволікають читача від буденної реальності (феномен ескапізму), занурюють у світ фантазії, дарують розвагу та емоційне задоволення, створюючи своєрідні «казки для дорослих». Масова література відповідає очікуванням аудиторії, є дидактичною, консервативною та пропагує базові суспільні цінності – родину, любов, патріотизм, повагу до власності. Вона активно використовує символи, емблеми, загальнозрозумілі знаки, імідж та стереотипи, формуючи суспільну, національну та політичну міфологію. Часте застосування шаблонних сюжетних мотивів і наративних кліше, разом із ідейною однозначністю та іноді тематичною банальністю, робить масову літературу тривіальною за характером.

С. Філоненко услід за Дж. Кавелті вважає масову літературу так званою формульною літературою. Усі разом і кожне окремо ці визначення є справедливими, однак не враховуються кількох суттєвих факторів: питання походження масової літератури в українському літературному процесі та проблеми поетики масліту в українському літературному дискурсі. [67]

Більшість визначень поняття «масова література» акцентуються увагу переважно на її соціальній функції у суспільстві і так чи інакше пов'язують формування масліту із становленням масового суспільства та масової культури.

Слід виокремити такі функції масової літератури: 1) розважальна – забезпечує відпочинок, втечу від буденності; 2) комунікативна – створює спільний культурний простір (фан-клуби, екранізації); 3) соціалізаційна – формує уявлення про мораль, стосунки, поведінкові моделі; 4) економічна – є важливим сегментом книжкового ринку.

Основні принципи функціонування масової літератури, відповідно до моделі «книжкового конвеєра», включають повторюваність (редуплікацію, тиражування), серійність (циклічні сюжети, серійні персонажі), імітацію, підпорядкованість моді та рекламі, швидку ротацію новинок у межах сезону, високу конкуренцію та орієнтацію на миттєвий успіх. Очевидне прагнення

авторів до популярності та комерційного успіху зумовлює певні вимоги до поліграфії: кишеньковий формат, м'яка обкладинка, яскравий привабливий дизайн. Розповсюдження книг відбувається в місцях великого скупчення людей – на вокзалах, у супермаркетах, на вулицях, а також через Інтернет, каталоги та передплату.

Якщо аналізувати масову літературу в цілому, слід виявити у ній такі характеристики як:

1) фокус на розвагах: основна мета масової літератури – розважити читача, запропонувавши йому втечу від повсякденності. Вона часто використовує традиційні структури сюжету та знайомі архетипи персонажів, щоб створити передбачуваний і приємний досвід читання;

2) комерційна орієнтація: масова література є частиною великої літературної індустрії, і її створення та розповсюдження часто керуються ринковими тенденціями та споживчим попитом. Комерційний успіх твору часто є ключовим показником його приналежності до категорії масової літератури;

3) доступність: масова література доступна широкому колу читачів, незалежно від їхньої освіти чи літературного досвіду. Це досягається завдяки використанню простої мови, чітких сюжетних ліній і тем, які є універсально зрозумілими;

4) жанрова основа: значна частина масової літератури є жанровою, наприклад, трилери, історичні романи або підліткова література. Ці жанри мають свої усталені умовності, які читачі часто шукають.

Існує багато тверджень щодо основних рис масової літератури, ми з вченими виділяємо такі:

- 1) тиражність і доступність – книги видаються великими накладками, легко поширюються;
- 2) комерційність – пишуться для заробітку, а не заради мистецького експерименту;
- 3) сюжетність і динамічність – часто побудовані на інтригах, пригодах, любовних чи детективних історіях;

- 4) типізація персонажів – персонажі мають стандартні ролі (сильний чоловік, прекрасна жінка, злодій, рятівник);
- 5) стереотипність і клішованість – повторювані мотиви, прості схеми (наприклад: «бідна дівчина + багатий чоловік»);
- б) емоційність – орієнтація на сильні почуття: кохання, страх, пригоди, сенсації;
- 7) легка мова – зрозуміла, проста, без складних художніх експериментів.

У минулому літературні критики часто відкидали масову літературу як негідну серйозного академічного вивчення. Однак це ставлення значно змінилося. Сучасні літературознавці визнають, що масова література є важливим культурним феноменом, який відображає цінності, вірування і тривоги суспільства. Сюжети і теми масової літератури часто відображають актуальні соціальні проблеми, історичні події і популярні тривоги. Наприклад, популярність антиутопічної фантастики може свідчити про занепокоєння суспільства щодо майбутнього людства.

Вивчення масової літератури допомагає нам зрозуміти, як широке коло людей взаємодіє з текстами та інтерпретує їх. Це виходить за межі традиційного фокусу на невеликій групі високоосвічених читачів. Масова література часто служить лабораторією для еволюції нових літературних форм і тропів. Багато умовностей, які ми бачимо в сучасних жанрах, таких як детектив або жахи, були відточені та популяризовані саме завдяки масовій літературі.

Важлива функція масової літератури – створення такого культурного контексту, у якому будь-яка художня ідея стереотипізується, виявляється тривіальною за змістом і способом споживання, відповідає підсвідомим людським інстинктам, сприяє компенсації незадоволених бажань і комплексів, створює «певний тип естетичного сприйняття».

У ХХ столітті масова культура – це процес створення такого культурного контексту, в якому будь-яка естетична ідея стає тривіальною, типовою та стандартною – і за своїм змістом, і за своєю формою. В. Шестаков називає маскульт «мистецтвом тривіалізації» [59, с. 67]. На думку дослідника, вона

«часто і охоче звертається до есканізму, втечі від реальності в сфері фантазії, міфології, наркотичного задоволення та нарцисичного самолюбівання».

Українська масова література розвилася іншим шляхом, ніж західноєвропейська, чинники, які впливали на її становлення, переважно некомерційні, а ідеологічні та соціальні. Так, Л. Скорина, аналізуючи становлення української драматургії початку ХХ століття, вказує, що «30-і роки – це освячення спрофанованого ставлення до життя, коли зовнішнє наслідування і сповідування великих ідей за умови внутрішньої порожнечі перетворюється на культурний кітч» [59].

На сьогодні популярними є такі жанри масової літератури, як детективи, трилери, фентезі та фантастика, любовний роман, пригодницький роман, горор, читиво для підлітків (young adult).

Серед літературознавців можемо помітити різне ставлення до сучасної масової літератури, деякі поділяють погляди класичного бачення що масова література вважається «нижчою» за мистецтвом, бо не створює нового, а лише експлуатує шаблони. Інші мають нейтральне/позитивне, сучасне бачення і все частіше підкреслюють, що масова література відображає суспільні настрої, формує культурні коди та є частиною літературного процесу.

У ХХ-ХХІ столітті масова література стала повноцінним предметом досліджень (аналізуються її коди, жанрові особливості, вплив на масову культуру). В Україні спостерігається злиття масової та національної літератури: автори поєднують комерційні жанри з українською історією, фольклором, соціальними проблемами. Сучасні українські письменники активно працюють у жанрі масової літератури: Дара Корній (фентезі на основі міфології), Люко Дашвар (соціально-психологічні любовні романи), Макс Кідрук (технотрилери, фантастика), Ірен Роздобудько (детектив, психологічна проза).

Отже, в сучасному літературознавстві масова література розглядається, як невід’ємна частина літературного процесу, яка відображає запити суспільства, має свою систему жанрів та художніх стратегій, і хоча поступається «високій» літературі в естетичному вимірі, зате має потужний вплив на культуру та

читацькі уподобання. Масова література – це органічна складова сучасного українського літературного процесу, яка перейшла з периферії в центр сучасної літературної критики. Будучи не просто комерційним продуктом, вона є значною культурною силою, яка як відображає, так і формує світ навколо нас. Її вивчення збагачує наше розуміння літератури та культури загалом і змушує нас переглянути свої припущення про те, що становить «серйозну» або «цінну» літературу. Завдяки ширшому визначенню літератури ми можемо отримати більш повне та деталізоване розуміння культурного ландшафту.

1.2. Становлення та розвиток української масової літератури

Сучасний етап становлення української масової літератури можна охарактеризувати як початковий – період її зародження та формування. Проте ця літературна течія не виникла раптово й не була створена «з нуля». Її поява стала результатом тривалого культурного процесу, коріння якого сягає попередніх етапів розвитку українського письменства. Як слушно зазначає Олександр Гриценко, «українська популярна культура існувала здавна, хоча й не займала провідного місця в культурному просторі країни» [61, с. 37].

Для глибшого розуміння специфіки функціонування масової літератури 1990-2000-х років необхідно розглядати її крізь історичну призму, з урахуванням чинників, що сприяли її становленню. Неможливо також аналізувати сучасний феномен масової літератури в Україні без огляду на широкий суспільний дискурс – обговорення, яке ведеться серед письменників, критиків, видавців, журналістів і читачів. Ця дискусія виходить за межі суто літературознавчих питань, торкаючись історії культури, соціальної психології та особливостей колективної свідомості українського суспільства. Масова література як культурний і літературний феномен сформувалася наприкінці XIX – на початку XX століття (попередні етапи її розвитку розглядають як період популярної літератури). Її виникнення було зумовлене становленням

масового суспільства, розвитком індустрії розваг, удосконаленням засобів масової комунікації, підвищенням рівня освіти та процесами урбанізації. Унаслідок модернізації книжкового ринку, професіоналізації письменницької діяльності та запровадження авторського права популярна література набула сучасного вигляду.

Проблема походження масової літератури залишається однією з найскладніших у літературознавчій науці. Дослідники по-різному визначають час її виникнення, пов'язуючи початки цього явища з різними культурно-історичними епохами – від античності та Середньовіччя до Нового часу і XIX століття. У кожному з цих доб фіксуються приклади масових культурних феноменів або літературних явищ, що здобували широку популярність серед публіки. Як слушно зазначає Наталія Мусієнко, «масові та елітарні тенденції притаманні мистецтву протягом усього його історичного розвитку», хоча сам термін «масова культура» утвердився лише у XX столітті [18, с. 61]. Таким чином, масова література має глибоке історичне коріння, а її формування є результатом тривалих процесів еволюції суспільних смаків і комунікативних практик у культурі.

Як відомо, виникнення масової літератури в суспільстві можливе лише за наявності певних соціокультурних і технічних передумов. Серед ключових чинників, що сприяли її появі та розвитку, можна виокремити такі:

1. Поширення масової освіти та писемності, що забезпечило формування широкого кола читачів.
2. Урбанізація, тобто зосередження населення у великих містах, де зростала потреба в культурних і розважальних продуктах.
3. Удосконалення технологій книгодруку, які дали змогу масово виготовляти доступні за ціною видання.
4. Розвинена система книгрозповсюдження та книготоргівлі, що забезпечувала швидке поширення літературної продукції.
5. Наявність розвинутої літературної інфраструктури, зокрема періодичних видань, критики, видавництв.

6. Професіоналізація письменницької діяльності та запровадження авторського права, яке стимулювало творчість і забезпечувало матеріальну зацікавленість авторів.

Сукупно ці фактори створили сприятливі умови для формування масової літератури як самостійного культурного явища, орієнтованого на задоволення читацьких потреб широких верств суспільства.

Формування жанрової системи масової літератури відбувалося хвилеподібно. Першу «хвилю» становили сентиментальні та готичні романи XVIII століття; другу – середина XIX століття, коли з'явилися детектив, наукова фантастика, героїко-пригодницька проза, шпигунський трилер, вестерн, колоніальний роман. Остаточно жанровий репертуар масової літератури сформувався до середини XX століття. Стиль цього напрямку поєднує риси сентименталізму (любовний роман, сімейна сага, соціальна мелодрама), романтизму (історичні, пригодницькі, шпигунські, морські романи, фентезі), натуралізму (нуар, трилер, еротичний роман), часто у спрощеній формі.

Попередниками масової літератури стали авантюрні оповіді античних, лицарських і шахрайських романів, а також сентиментальна та готична проза межі XVIII-XIX століть, поліцейські мемуари, «ньюгейтські» романи. Витоки жанрів масової літератури сягають творчості популярних класиків: В. Скотта, А. Дюма, С. Річардсона, Дж. Остін, сестер Бронте, М. Мітчелл, Едгара Аллана По, А. Конан Дойла, Г.-К. Честертона, М. Шеллі, Ж. Верна, Г. Веллса, Д. Дефо, Дж. Свіфта, Ф. Купера, Р. Кіплінга, Р.-Л. Стівенсона та інші. Біля витоків жанру стояли П. Феваль, Е. Сю, Р. Сабатіні, М. Леблан, Б. Стокер, Е. Габоріо, Р. Хаггард, Е. Берроуз, Є. Марлітт, М. Кореллі та інші.

На початку XX століття з'явилося явище «пінкертонівщини» – пригодницько-детективні історії про приватних детективів Ната Пінкертон та Ніка Картера. У XX столітті масова література пережила новий розквіт – популярності набули твори А. Крісті, Р. Чандлера, Дж.-Х. Чейза, М. П'юзо,

І. Флемінга, Т. Кленсі, С. Кінга, Дж.-Р. Толкіна, Т. Пратчетта, Дж. Роулінг, Д. Брауна та багатьох інших.

Українська модель масової літератури формувалася в умовах колоніальної залежності у ХІХ-ХХ століттях і постколоніальних процесів у 1990-2010-х роках, що зумовило складнощі у становленні національного популярного письменства. Традицію української масової літератури репрезентують твори В. Винниченка, М. Трублаїні, Ю. Смолича, М. Йогансена, Д. Бузька, В. Владка, М. Дашкієва та інших

Вже у 1928 році І. Айзеншток у праці «Українські Пропілеї. Котляревщина» наголосив на необхідності вивчення масової літератури й масового читача для окреслення меж літературних течій та об'єктивної оцінки творчості письменників. Під час літературних дискусій 1920-х років на сторінках журналів «Нова генерація», «Червоний шлях», «Життя й революція», «Музагет» активно обговорювали феномен масовізму як форми зв'язку між читачем і мистецьким твором, заснованої на соціальній ідентифікації та маніпуляції масовою свідомістю.

У радянський період розвиток української масової літератури був пригальмований через політику русифікації, репресії проти письменників, ізоляцію від світових тенденцій і відсутність вільного книжкового ринку. Попри це, певну популярність здобули історичні, пригодницькі, шпигунські та фантастичні твори П. Загребельного, Ю. Дольд-Михайлика, О. Бердника, І. Білика.

Після 2000-х років ситуація змінилася: сформувалася інфраструктура ринку популярної літератури, утвердилися провідні автори, зросла комерційна спрямованість книжкової індустрії. Українською мовою почали активно перекладати світові бестселери. З'явилися конкурси «Золотий Бабай», «Коронація слова», «Зачаєний жах», які сприяли відкриттю нових імен та розвитку жанрів детективу, трилера й фантастики. Популяризації сприяли видавництва «Клуб сімейного дозвілля», «Фоліо», «Нора-друк», «Темпора», «Кальварія» тощо.

Сучасну українську масову літературу представляють А. Курков, Ю. Винничук, Люко Дашвар, І. Роздобудько, Віталій та Дмитро Капранови, Л. Денисенко, В. Івченко, М. Гримич, В. Лис, Н. Гуменюк та інші. Сьогодні цей сегмент української літератури перебуває у подвійній позиції: з одного боку, його часто вважають літературою «другого рівня», з іншого – саме на нього покладають надію в українізації читача, розвитку конкурентоспроможного національного книжкового ринку та зміцненні культурної самостійності України в умовах глобалізації.

1.3. Українське фентезі: жанрово-стильові особливості

Традиційно термін фентезі розглядають через переклад англійського слова «fantasy» (фантазія). Найчастіше у роботах українських науковців можна зустріти визначення з літературознавчої енциклопедії: «фентезі (англ. fantasy: ідея, вигадка) – жанровий різновид фантастики, в якому використовуються ірраціональні мотиви чарівництва, магії, рицарського епосу, поєднані з реалістичною нарацією, змальовуються віртуальні світи із середньовічними реаліями, нетехнічною психологією. Такі твори не підлягають логічному тлумаченню як належні до наукової фантастики, тому при їх аналізі не використовується жодних мотивувань. Натомість визначальним для них є фатум, бінарна етична опозиція «добро-зло», винагорода за зусилля подолання перешкод, диво, «трансцендентне бачення» як вияв свободи».

Одним з ключових аспектів розвитку сучасного фентезі є зростання популярності фентезі-літератури.

Фентезі як жанр світової літератури сформувався у ХХ столітті, однак його витоки сягають глибоких фольклорних та міфологічних пластів. Українська література, з її насиченою традицією усної народної творчості, міфопоетичним світоглядом і духовним зв'язком із природою, виявилася надзвичайно сприятливим ґрунтом для розвитку фентезійної традиції.

Українське фентезі поєднує у собі елементи народної демонології, дохристиянських вірувань, християнської символіки та сучасної урбаністичної культури, створюючи унікальний художній феномен.

Серед усіх видів жанрів фентезі є найяскравішим, оскільки фентезі – один із «наймолодших» жанрів, адже вперше поняття «фентезі» з'явилося у 20-30 рр. ХХ століття. Фентезі важливо відмежовувати від фантастики, хоча ці жанри в чомусь схожі та часто ототожнюються, між ними існують певні відмінності. Фантастика як літературний феномен розглядає загальні для літератури проблеми (наприклад, відносини людини та суспільства), проте характеризується введенням «елемента незвичайного» (наприклад, сюжет базується на описі земного життя в далекому майбутньому). Крім того, у фантастиці світ існує за певними технологічними принципами. Твори фентезі навпаки зображають повністю вигаданий світ, де все існує за законами магії та чаклунства. Персонажами фентезі є казкові або міфічні істоти, як, наприклад, гобіти, ельфи, гноми та орки у «Володарі перснів». [39]

Анатолій Волков виокремлює такі характеристики жанру фентезі: наявність рівноваги у Всесвіті, за порушення якої карають; наскрізна дихотомія «добро-зло»; мотив «amor fati» – матеріальна винагорода за зусилля героя [63, с. 41]. Услід за цитатою польського письменника-фантаста та публіциста А. Сапковського, вважаємо, що основним джерелом фентезі є міфологія різних країн світу. Відповідно з огляду на давньогрецькі міфи можна зробити наступні висновки про дистинктивні ознаки творів фентезі:

- наявність Богів (або будь-яких інших надприродних вигаданих істот із надприродними здібностями), які наглядають за людським життям (як це робили Зевс та інші боги у давньогрецьких міфах);

- сюжет базується на історії людини із певними надзвичайними можливостями (іншими словами, головний герой історії має чимось істотно виділятися з натовпу). Прикладом слугує Геракл: його виняткові риси – кмітливість, сила та відвага;

- наявність фантастичних істот, що населяють вигаданий у творі світ; наявність певного завдання або випробування, яке має виконати герой або герої (аргонавти здобувають золоте руно; Геракл здійснює 12 подвигів; Фродо Бегінс знищує Правлячий Перстень). Мета завжди різна у кожному творі [47, с. 115].

Межі жанру фентезі досі залишаються розмитими через його велику різноманітність та постійний розвиток, з'являються нові піджанри та тенденції, що ускладнює його класифікацію. Наразі дослідники виділяють такі основні напрями літератури фентезі: класичний, історичний та науковий. Серед них виокремлюють наступні жанрові різновиди: героїчне фентезі, епічне, ігрове, історичне, гумористичне, пародія на фентезі, темне фентезі, ліричне, дитяче, технофентезі, міське фентезі [46, с. 38-40].

Сучасна українська література переживає справжній розквіт фентезійного жанру. Письменники все частіше звертаються до міфологічних джерел, народних казок та легенд, створюючи унікальні світи, населені фантастичними істотами та повні магії. Цей жанр не лише розважає читача, а й виконує важливу культурну функцію, відроджуючи та популяризуючи українські традиції. Історичні оповіді про козаків, захисників рідної землі, та міфічні образи, такі як лісовики чи русалки, вже закладали основу для майбутнього фентезі. Вплив українського фольклору та релігійних вірувань виявляється в багатьох сучасних творах, де фантастичні події переплітаються з традиційною символікою. Тому спостерігаємо явище міксованості жанру фентезі з іншими піджанрами.

Посилаючись на статтю К. Булаєвої, редакторки блогу видавництва Vivat, розрізняють «високе» та «низьке» фентезі. Для «високого фентезі» характерне створення окремого світу, нічим не пов'язаного з реальним. Це може бути описано як вигаданий всесвіт, зі своєю географією, законами, системою магії, народами, традиціями повністю побудовані письменником. Про це може свідчити карта світу, розміщена на перших сторінках. Трилогія «Замок із кришталю» І. Грабовської є яскравим прикладом «високого фентезі» [6].

У «низькому фентезі» натомість містичні чи магичні події відбуваються в нашому, реальному світі, до якого додано магичний елемент. До прикладу «в нашому, здавалося б, цілком звичайному місті живуть ельфи», то ймовірно, це твір низького фентезі. Недарма цей піджанр ще називають фентезі про вторгнення. У ньому магія й магичні створіння втручаються в життя персонажів та можуть змінювати закони світу, але це досі планета Земля. Серед творів «низького фентезі» наводять: «Мандрівний цирк сріблястої пані» Наталії Довгопол, «Лазарус», Світлани Тараторіної [6].

Українські видавці активно розвивають ринок фантастики, пропонуючи читачам величезний вибір фентезійної літератури. Серед відомих представників українського фентезі варто згадати Марину і Сергія Дяченків, які здобули визнання не тільки в Україні, а й за її межами. Їхні твори, такі як «Ритуал», свого часу захопили читачів унікальними сюжетами та глибокими філософськими підтекстами. «Відчай драконів» Володимира Арєнєва є одним з перших українських фентезійних романів, який став класикою жанру. Відома своїми творами для дітей та підлітків, які поєднують в собі елементи фентезі та містики, письменниця Наталія Матолінець збагачує сучасну українську літературу такими творами, як «Варта у грі», «Мотанка», «Вогонь півночі» та іншими.

Твори Дари Корній стали справжнім проривом, оскільки популяризують цей жанр серед українського читача, показуючи, наскільки багатим та різноманітним може бути українське фентезі. Один із найвідоміших її циклів українського фентезі є серія «Хроніки Ельфари». Це захоплива сага про ельфів, людей та магію, що розгортається у вигаданому світі. Також неможливо не згадати інші популярні романи – «Гонихмарник», «Зворотній бік світла», «Гонихмарниця», якими Дара Корній привертає увагу до багатого українського фольклору, зробивши його доступним для широкого кола читачів.

Зростання популярності фентезі стимулює розвиток українського книжкового ринку. З'являються нові публікації фантастичної літератури. Зокрема збірка оповідань «Хроніки незвіданих земель» об'єднала трьох

фентезійних авторок – Світлану Тараторіну, Дарію Піскозуб, Наталію Довгопол. Не менш популярними стали твори Ярини Каторож – трилогія «Палімпсест» та книга «Алхімія свободи». Хоча кожен автор має свій стиль, всі вони використовують національні культурні елементи – символи, історичні сюжети, місцевий фольклор. Це додає творам особливого колориту і робить їх близькими українському читачеві, серед яких можна виділити наступні стильові особливості українського фентезі:

1. Лірична образність: мова часто поетична, насичена метафорами, фольклорними образами; природа виступає повноправним персонажем: вітер, ліси, гори, ріки мають голос.

2. Архаїзація мови: використання діалектизмів, старослов'янських форм, етнографічної лексики, що формує унікальний стиль українського фентезі, який легко впізнати.

3. Синкретизм язичницького і християнського, коли часто переплітаються язичницькі архетипи та християнська символіка, створюючи складну культурну «подвійну оптику».

4. Чуттєвість і природність: на відміну від типово епічного західного фентезі, українське часто інтимніше, з акцентом на: внутрішні переживання; ментальні та родові зв'язки; риродність буття; «домашній» простір: хата, село, рід, дім.

5. Суміш жанрових варіантів: українське фентезі легко комбінує жанри: романтичне фентезі (історії кохання на тлі магії); міфологічне фентезі (переосмислення демонології); гірське/карпатське фентезі (унікальне, з гуцульськими мотивами); урбан-фентезі (надприродне у сучасному місті: Київ, Львів, Харків); темне фентезі (містичні сили, жахи з фольклорних глибин).

В українському фентезі переважає синтез архаїчного й модерного, що проявляється у поєднанні міфологічного світосприйняття з реаліями сучасності. Герої таких творів часто мають подвійне буття – людське й надприродне, а сюжет розгортається навколо конфлікту між світом людей і світом духів. Однією з визначальних жанрових рис українського фентезі є опора на

національну міфологічну систему, яка надає текстам глибини та самобутності. На відміну від західної традиції, де переважають ельфи, дракони й магичні королівства, українські автори звертаються до домовиків, мавок, русалок, лісовиків, відьом, хмарників, чугайстрів – образів, що мають символічне значення у народній культурі. [41]

Українське фентезі сформувалося на перетині міфології, фольклору, історичної пам'яті та модерного художнього мислення. Його особливості мають як спільні риси з західною традицією фентезі, так і унікальні риси, вкорінені у місцевій культурі.

Беручи до уваги різні дослідження можна виокремити такі жанрові особливості українського фентезі:

- міфологізм та фольклорність: основою часто виступають українські вірування, демонологія, народні перекази, дохристиянські культи; присутні персонажі на кшталт мавок, перелесників, русалок, гонихмарників, потерчат, лісових і водяних духів; містичний світ не копіює європейські архетипи (ельфи, орки), а опирається на локальну міфологічну систему;
- поєднання реального і надприродного: часто зустрічається магичний реалізм – надприродне інтегроване в повсякденність; персонажі нерідко існують на межі двох світів: людського і потойбічного;
- історичний контекст: багато авторів використовують українську історію (Київська Русь, козацька доба) як тло; історичне фентезі часто містить переосмислення національної пам'яті та ідентичності;
- етнографічність: детальна увага до традицій, обрядів, календарної обрядовості, символіки рослин, магії трав, що створює ґрунтовну «земність» і відчуття укоріненості у природі;
- психологізм та ліризм: авторський стиль часто тяжіє до емоційної наповненості, інтимності, ліризму; конфлікти не лише зовнішні (боротьба зі злом), а й внутрішні – пошук своєї сутності, страхів, роду, призначення.

Відповідно простежуємо ключові риси українського фентезі у творчості сучасних авторів: Дара Корній (міфологічний світ, опертий на українську

демонологію; глибока психологічність героїв; сильні жіночі персонажі; поєднання любовної лінії та магичної традиції; акцент на карпатському та волинському фольклорі), Марія Матіос, Галина Пагутяк (містичний реалізм, гуцульська міфологія, демонологічні образи), Володимир Аренєв, Марина Соколян (урбан-фентезі з інтеграцією сучасності та міфу), Василь Шкляр (поєднання історичного роману з елементами містики).

Жанрові особливості українського фентезі полягають також у поєднанні епічного та психологічного начал. На перший план виходить не лише боротьба добра і зла, а й пошук ідентичності, внутрішнє становлення героя, його духовний вибір. Часто сюжетна лінія розгортається у форматі ініціації – шляху, який персонаж проходить, аби усвідомити власну природу та місію у світі. Така структура має витоки у фольклорних казках та обрядах посвяти, що дозволяє українському фентезі поєднувати філософську глибину з міфопоетичною образністю.

Твори фентезі, беззаперечно, привертають увагу літературознавців та лінгвістів. Цікавість дослідників викликає нестандартна структура творів фентезі, вигадливість та певна екзотичність сюжетів. Жанр фентезі – унікальний, і створення подібних творів вимагає не тільки плідної праці, а й багатого уяви письменника. Дослідження творів жанру фентезі сприяє кращому розумінню їх структури та процесу створення. Науковий інтерес також викликає вивчення творчості окремих письменників, які є видатними представниками свого жанру. З цієї причини цілком актуальним є вивчення жанрових особливостей творів фентезі на матеріалах творів відомої американської письменниці Урсули Ле Гуїн.

Стильова специфіка українського фентезі характеризується ліризмом, поетичністю мови, символізмом та увагою до емоційного стану персонажів. На відміну від динамічної, пригодницької манери англо-американського фентезі, українські тексти тяжіють до медитативності та філософічності, що зближує їх із притчею або поетичним міфом. Важливою рисою є також жіночий тип письма, представлений творчістю Дари Корній, Наталії Матолінець, Валентини

Семеняк, Олени Захарченко, де особливу увагу приділено емоційній сфері, материнству, любові, духовному очищенню. Аналізуючи дані, можна виокремити такі пункти, які роблять українське фентезі унікальним:

- ✓ глибоке культурне коріння: фольклор, пісні, легенди, символіка;
- ✓ емоційна й лірична стилістика: поетичність, природність, музичність мови;
- ✓ національний колорит: обряди, природа, локальні вірування;
- ✓ психологічна насиченість: увага до внутрішнього світу, родових травм, долі, призначення;
- ✓ поєднання стародавнього та сучасного: урбаністика та міф, або традиційний побут та магія.

Підсумовуючи, можна сказати, що фентезі в сучасній українській літературі – це динамічний і перспективний жанр. Фентезі залишається актуальним для української літератури, адже відкриває можливості для глибокого осмислення національних традицій та цінностей. Українські письменники дедалі частіше звертаються до цього жанру, збагачуючи його елементами української культури, фольклору та історії. Завдяки розвитку жанру фентезі з'являється багато молодих авторів, які не бояться експериментувати та поєднувати різні жанри, такі як трилер, історичний роман і фантастика. Це дає надію, що жанр фентезі й надалі розвиватиметься, залучаючи нових авторів та читачів, формуючи унікальну літературну спадщину. Таким чином, українське фентезі можна визначити як жанр, що синтезує міфологічну традицію, національну ментальність і сучасну художню свідомість. Його стильові риси – поетичність, метафоричність, емоційна насиченість – формують новий тип художнього мислення, у якому реальне і надреальне співіснують як рівноправні світи.

1.4. Дара Корній як популярна авторка літературного фентезі

Дара Корній (справжнє ім'я Мирослава Замойська) посідає одне з ключових місць серед сучасних українських письменників, які працюють у жанрі літературного фентезі. Її популярність зумовлена унікальним поєднанням національного колориту, глибокої роботи з міфологією та сучасного, динамічного стилю оповіді. Народилася авторка 20 вересня 1970 року у селі Секунь Старовижівського району Волинської області. Середню школу закінчила у селі Княжі Сокальського району Львівської області. Вищу освіту здобула на журналістсько-редакторському відділенні Українського поліграфічного інституту у Львові (нині Українська академія друкарства). Свій літературний псевдонім письменниця утворила від імені дочки (Дарина – Дара) й дівочого прізвища матері – Корній. [2]

Авторка глибоко цікавиться дохристиянськими уявленнями, давніми українськими віруваннями та народною етнографією. Своє захоплення вона поступово перетворила на професійну діяльність і не раз підкреслювала: працювати за покликанням – справжнє щастя. Дара Корній наголошує, що її як письменницю сформувала саме Волинь, адже кожна людина зростає духовно в тому середовищі, де минають її дитячі роки. Найдорожчими для неї були казки, які розповідали бабуся й дідусь. Із малечку вона знала, що мавки бувають різні: не лише добрі, а й небезпечні, здатні збити з пантелику, але й такі, що можуть допомогти. Подібні напівмістичні історії здавалися їй природними та правдивими – настільки, що довгий час вона не сумнівалася в їхній реальності. Письменниця часто згадує свого дідуся, коли той ходив до лісу, він завжди привозив “гостинці від лісовика”, а вдома ставили кашу для домовика – хоч її й з’їдали коти, але дитяча віра від цього не слабшала. Дідусь казав, що там, де живе домовик, завжди є й кіт, бо вони нерозлучні. Ці оповіді стали невід’ємною частиною її дитинства, і письменниця з теплотою згадує той час, адже саме завдяки йому сьогодні має безліч історій, якими може ділитися зі своїми читачами. [23]

Спершу Дара Корній писала для дитячої аудиторії, створюючи тексти для журналів «Ангелятко», «Ангеляткова наука», а також для підлітків у виданнях

«Крилаті» та «Однокласник». Її перший великий твір побачив світ у видавництві Клуб сімейного дозвілля у 2010 році – це був роман «Гонихмарник», написаний у жанрі міського фентезі.

Письменниця зізнається, що ідея створення роману виникла через зацікавлення її доньки вампірськими сагами Стефані Майєр. Дара Корній згадує: «Моя донька зачитувалась вампірськими сагами Майєр і з захопленням переказувала мені їх сюжети. Мене засмучувало, що українські підлітки надолужують чужу міфологію, навіть не здогадуючись, наскільки багатою є наша власна. «Гонихмарником» я хотіла довести, що українська міфологія не поступається жодній іншій, а подекуди навіть перевершує її» [22].

Роман «Гонихмарник» став для авторки надзвичайно успішним дебютом: він здобув третю премію конкурсу «Коронація слова-2010» у номінації «Роман», отримав відзнаку «Дебют року» від видання «Друг читача» та став лауреатом премії асамблеї фантастики «Портал-2011» у категорії «Відкриття себе» імені В. І. Савченка. Після виходу цього твору Дара Корній отримала неофіційне, але популярне серед читачів прізвисько – «українська Стефані Майєр».

Наступними її творами, пов'язаними із міфологією, є «Зворотній бік світла», «Зворотній бік темряви», «Зворотній бік сутіні» та «Зворотній бік світів». У них авторка піднімає із забуття праслов'янську міфологію та робить її простою та доступною для звичайного читача. За словами Дари Корній, для того, щоб задум вдався, їй довелося збирати матеріал для першої книги аж дев'ять місяців.

Дара Корній є авторкою не лише художньої прози – у її доробку також є видання виразно етнографічного спрямування. Ще у 2009 році, коли вона працювала над своїм дебютним романом «Гонихмарник», письменниця зіткнулася з тим, що в Україні фактично відсутня художня або навіть науково-популярна література, присвячена вітчизняній міфології. Існують наукові праці та відома антологія Валерія Войтовича, однак вони тяжіють до академічного

викладу і не виконують функції популяризації української міфологічної традиції. [34]

Саме тоді Дара Корній почала власноруч збирати фольклорні матеріали: опрацьовувала спеціалізовані наукові джерела, записувала спогади літніх людей, зверталася до розповідей карпатських мольфарів. Спершу вона робила це винятково для власного архіву й навіть не уявляла, що згодом цей матеріал може стати підґрунтям для створення повноцінного довідника з української міфології. Протягом деякого часу письменниця зверталася до науковців і дослідників із пропозицією написати доступне, ненадмірно академічне видання, розраховане на широкий загал. Однак її ініціативи не знаходили підтримки. Тож Дара Корній дійшла висновку, що найкраще – взятися за цю справу самотужки та створити довідник власними силами. Коли письменниця почала працювати над створенням довідника, то зрозуміла, що матеріалів назбиралося дуже багато й однією книгою не обійдеться. Так виникла ідея створити чотири книги про чарівних істот українського міфу. Наразі вже побачили світ усі чотири частини: про духів природи, домашніх духів, духів-шкідників та «чарівних звірів». Дара Корній дуже серйозно ставиться до всього, що вона робить. Тож фентезі для письменниці – серйозний жанр. [24]

Авторка спокійно реагує на різні оцінки своїх творів і переконана: якщо книга не залишає читача байдужим, отже, вона написана вдало. На її думку, добре, коли твір викликає емоцію, незалежно від того, позитивну чи негативну, адже це означає, що він торкається глибоких душевних струн.

Говорячи про складність жанру фентезі, Дара Корній часто згадує процес роботи над новими книгами. Вона розповідає: «Коли мені з'явилася ідея «Зворотного боку світла», я дев'ять місяців збирала матеріал. Усвідомила, що не маю достатньої наукової підготовки, аби писати про праслов'янську міфологію так, щоб читачі розуміли – це не просто вигадка чи казковий всесвіт, а цілісний світогляд. Спершу я соромилася звертатися до науковців, але згодом переборолала цей бар'єр. Тепер я пишу листи, телефоную, уточнюю, перепитую. Розумію, що це необхідно, адже фантастика – надзвичайно непростий жанр.

Щоб подати інформацію в художній формі, потрібно перечитати багато наукових праць, і я стараюся це робити. Мені справді подобається цей процес, бо він постійно навчає. Я весь час учуся» [33].

Дара Корній наголошує, що українська міфологія має одну надзвичайно важливу рису – вона й досі залишається малознаною як для самих українців, так і для читачів за кордоном. «Це земля, яку треба відкрити. І яку обов'язково мають вивчати в школі. Це найважливіше», – підкреслює письменниця. Творчість Дари Корній зосереджена переважно у сфері слов'янського містичного фентезі та фольк-фентезі. Її книги вирізняються тим, що письменниця спирається на автентичні українські міфи, легенди та вірування, повертаючи їх у культурний простір сучасного читача. Вона майстерно вводить у свої сюжети персонажів української демонології — мавок, потерчат, гонихмарників, домовиків, лісовиків та багатьох інших. При цьому авторка не обмежується простим переказом стародавніх історій: вона органічно вплітає міфологічні образи у сучасні, багатозарові, психологічно насичені сюжети.

Творам письменниці властивий виразний національний колорит. Події її романів розгортаються у впізнаваних українських локаціях – від поліських лісів і затишних сільських хат до жвавого міського середовища. Такий підхід створює атмосферу своєрідного «магічного реалізму», де фантастичні елементи природно співіснують із буденним життям. Попри фентезійну оболонку, романи Дари Корній мають глибоко психологічний характер. У них авторка порушує важливі теми: кохання і зради, особистої вини й внутрішніх конфліктів, пошуку себе, а також вічного протистояння добра і зла, що відбувається передусім у серці людини.

Популярність Дари Корній не є випадковою і ґрунтується на кількох важливих факторах: 1) запит на українське фентезі, адже її творчість задовольнила гострий попит українського читача на якісне фентезі, яке не було б калькою західних зразків, а ґрунтувалося б на власній культурній спадщині; 2) простий, але багатий стиль, мова її творів є живою, образною, часто використовує діалектизми та фольклорні звороти, що робить її доступною для

широкого кола читачів, але водночас естетично привабливою; 3) активна комунікація, письменниця є активною учасницею літературних фестивалів, зустрічей із читачами та книжкових форумів, що сприяє прямому зв'язку з аудиторією та її постійному зростанню; 4) висока продуктивність, регулярний вихід нових романів підтримує інтерес до її творчості.

Дара Корній стала одним із тих авторів, які легітимізували жанр фентезі в сучасній українській літературі. До її появи українське фентезі часто вважалося «низьким» жанром. Її успіх показав, що український фольклор може стати джерелом для створення масштабних і комерційно успішних літературних проєктів, відкривши двері для багатьох молодих авторів. Таким чином, Дара Корній є не просто популярною авторкою, а знаковою постаттю, яка успішно поєднала давні українські міфи з вимогами сучасного літературного ринку, створивши унікальне та затребуване українське містичне фентезі.

РОЗДІЛ 2. ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ МІСЬКОГО ФЕНТЕЗІ ДАРИ КОРНІЙ

2.1. Фольклорні мотиви в романі «Гонихмарник»

Роман Дари Корній «Гонихмарник» (2010) є одним із найяскравіших прикладів поєднання українського фольклору та жанрової моделі сучасного фентезі. У цьому творі письменниця не лише переосмислює народні вірування, а й створює цілісну міфопоетичну систему, у якій міфологічні образи постають як живі учасники сучасного світу, що співіснують поряд із людиною.

Роман «Гонихмарник» демонструє органічне поєднання традиційної української демонології з сучасним міським простором, пропонуючи унікальну художню реальність, де архаїчні уявлення про надприродне набувають нового звучання. Письменниця свідомо звертається до автентичних фольклорних образів, проте не обмежується їх механічним перенесенням у текст, а здійснює глибоку реінтерпретацію, адаптуючи демонологічні уявлення до реалій сучасного мегаполісу. Така стратегія дозволяє авторці зберегти культурний код української традиції, водночас створюючи художній світ, зрозумілий і близький сучасному читачеві.

Центральний образ гонихмарника у романі постає не просто як фольклорний персонаж, а як складний літературний конструкт, що втілює давні народні уявлення про межові істоти. У традиційній українській демонології гонихмарник належить до категорії домашніх духів, тісно пов'язаний із стихіями неба, хмарами та грозами. Його образ особливо поширений у Карпатському регіоні та в уявленнях про «небесних духів», які керують погодою, проте Корній розширює функціональне навантаження цього образу. Письменниця наділяє його рисами медіатора між світами, хранителя забутих знань і провідника у царину снів, що відповідає архаїчним уявленням про двоїсту природу демонологічних істот. Гонихмарник у романі втрачає

однозначну прив'язку до сільського побуту, перетворюючись на універсальний символ пам'яті роду та зв'язку з предками [1 с. 27].

Головна героїня Аліна є типовим персонажем-медіатором, який поєднує у собі риси звичайної дівчини та обраної, здатної бачити приховане. Її характеристика розкривається через низку деталей: «Аліна любила вдаватися до провокацій. Це означало бути недосконалою (для світу), потайною (для однолітків) та незрозумілою (для батьків)» [25, с. 38]. Протестна поведінка героїні, прагнення до експериментів з зовнішністю («перекрасити волосся в салатний колір чи постригтися налісо») свідчить про її внутрішню готовність до трансформації, що є необхідною умовою входження у магичний світ. Коли Аліна сидить у кафе і відчуває на собі чийсь погляд, це вже не просто інтуїція: «Вона завжди досить чітко реагувала на такі речі, безпомилково могла визначити – добра чи лиха вдача у власника погляду» [25, с. 61]. Письменниця майстерно балансує між психологічним реалізмом та фантастичним елементом, залишаючи читача у невизначеності щодо природи відчуттів героїні.

Для розуміння механізмів адаптації фольклорних образів у тканині роману доцільно розглянути співвідношення традиційних характеристик демонологічних персонажів та їх авторської інтерпретації. Таблиця 2.1 демонструє ключові трансформації, яких зазнають класичні українські містичні фігури у художньому світі твору.

Таблиця 2.1

Трансформація фольклорних образів у романі «Гонихмарник»

Фольклорний образ	Традиційні функції	Інтерпретація в романі	Просторова локалізація	Текстові маркери
Гонихмарник	Має здатність керувати хмарами, дощами, градом і бурями.	Медіатор між світами, хранитель пам'яті	Старі будинки, підвали, мансарди	Сновидіння, аномальні події
Мавка	Дух загиблої дівчини, спокусниця	Втрачена душа міста, екологічний	Парки, занедбані сквери	Туга, меланхолія героїні

		СИМВОЛ		
Домовик	Захисник дому, вимагає шанування	Втомлений дух у бетонних коробках	Квартири, горища	Незрозумілі звуки, зникнення речей
Відьма	Володарка чаклунства, цілителька	Носій забутих знань, бунтар проти системи	Межові простори міста	Ритуали, архаїчна лексика

Фольклорні мотиви роману виявляються насамперед у персонажній системі. Центральний образ – Гонихмарник, або володар хмар, походить із давніх народних уявлень про духів, які керують погодою, женуть хмари, викликають дощ або грозу. У фольклорі гонихмарники часто зображувалися як люди, що мають надприродну силу, даровану богами або природою, здатні керувати стихіями. Дара Корній художньо трансформує цей образ, наділяючи його не лише магічними, а й глибоко людськими рисами – здатністю кохати, страждати, обирати між добром і злом. У такий спосіб письменниця переосмислює міфологічний архетип і вводить його у контекст сучасної культури.

У романі також активно використано демонологічні мотиви: постають домовики, відьми, лісові духи, потойбічні істоти, які водночас не є однозначно негативними. Їхня функція в художньому світі твору полягає не у зображенні зла, а у відтворенні гармонії між світом людей і світом природи, у символічному нагадуванні про втрачений зв'язок людини з духовним світом. Письменниця підкреслює, що фольклорна демонологія не є чимось темним чи ворожим, а радше втілює давній космічний порядок, у якому добро і зло співіснують як взаємозалежні начала.

Важливою ознакою фольклорності є й міфологічна структура сюжету. Роман побудовано за моделлю ініціаційного шляху героя – традиційного для казки чи обряду посвяти. Головний герой проходить випробування, долає страхи, зустрічається з надприродними істотами, аби врешті пізнати істину про себе. Цей шлях відображає архаїчний сценарій духовного становлення, який у фольклорі має на меті оновлення душі й гармонізацію зі світом.

Символіка роману також має фольклорне коріння. Сон, вода, дерево, вітер, птах – це ключові образи, що мають сакральне значення у народній культурі. Наприклад, вода в романі постає як символ очищення та переходу між світами, а вітер – як посередник між людиною й небом, між матеріальним і духовним. Авторка використовує ці мотиви не як декоративні елементи, а як засоби розкриття філософського змісту твору – пошуку гармонії, осмислення життя і смерті, добра і зла.

Художній простір роману насичений символами, які відсилають до фольклорної традиції. Майстерня Аліни на даху багатопверхівки є сучасним аналогом межового локусу – місця, де відбувається трансформація, зустріч із надприродним. Дах як простір між землею і небом традиційно вважався місцем, де можна контактувати з іншими світами. Опис майстерні насичений деталями, що підкреслюють її особливий статус: «Житлова мансарда займає лише половину площі над дев'ятим поверхом. Інша половина залишається банальним дахом. Отаким собі трішки похилим “балконом”, тільки без перил. Можна спокійно прогулюватися, уявляючи себе принцесою з казки Андерсена “Кресало” або “Карлсоном, що живе на даху”» [25, с.158]. Ця локація стає місцем творчого прозріння героїні, де вона малює картину під час грози – традиційного часу активізації надприродних сил.

Епізод створення картини ілюструє процес ініціації через творчість. Аліна під впливом імпульсу втрачає зв'язок із реальністю: «Вона перебувала в тому шаленому стані, коли все, абсолютно все що стосується тіла, не має жодного значення. Її душа зараз так далеко!» [25, с. 272]. Батько застає її непринятною серед хаосу: «На підлозі, скрутившись калачиком, між мольбертом і вікном лежала Аліна. Вона ціла у фарбі, переважно в чорній: волосся, одяг, голова, ноги» [25, с. 133]. Результатом цього болісного процесу стає шедевр з назвою «Пошматоване небо» – картина, яка зображує жінку на горі під час грози, що тримає блискавку у руках. Цей образ прямо відсилає до архаїчних уявлень про володарок стихій та медіумів між світами [15, с. 229].

Щоб глибше зрозуміти, як саме фольклорні сюжетні схеми трансформуються у структурі роману, варто розглянути конкретні епізоди твору крізь призму традиційної казкової композиції. Така аналітична оптика дозволяє побачити, як авторка адаптує архаїчні наративні моделі до вимог сучасного урбаністичного фентезі.

Таблиця 2.2

Сюжетні схеми фольклору в структурі роману

Етап казкового сюжету	Характеристика	Реалізація у «Гонихмарнику»	Приклад з тексту
Експозиція	Представлення героя, недолік	Звичайна киянка, відчуття порожнечі	«Відтоді, як її найкраща товаришка Марта переїхала з батьками мешкати до Києва, Аліна так і не змогла знайти спільної мови з оточуючим світом»
Заборона/попередження	Застереження про небезпеку	Межові ситуації, інтуїтивне відчуття загрози	«Аж раптом відчула на своїй спині чийсь чіпкий, наче реп'ях, погляд»
Порушення	Недотримання заборони, перехід межі	Відвідування кінотеатру, зустріч з Кажаном	Епізод у парку, де героїня відчуває небезпеку
Випробування	Серія складних завдань	Зустрічі з демонологічними істотами, розгадування таємниць	Рятування kota Бузка, створення картини під час трансу
Отримання чарівного засобу	Допомога помічника, набуття сили	Творче прозріння, здатність бачити приховане	«Василь відвертається від вікна. Стоїть,

			спантеличений, сам не знає скільки. Перед ним на мольберті стояла картина»
Повернення	Трансформація героя	Новий погляд на реальність, усвідомлення дару	«Аліна відразу відповідає, ніби назва давно вже сидить у голові ще до її створення. — Пошматоване небо!»

Аналіз цієї таблиці свідчить про те, що Дара Корній не механічно копіює фольклорні структури, а творчо їх переосмислює, зберігаючи архетипну основу при суттєвій зміні контекстуального наповнення. Персонаж проходить ініціацію не у казковому тридев'ятому царстві, а у знайомому міському середовищі, яке раптом розкриває свою магічну сутність.

Мовна тканина роману насичена діалектизмами та фразеологізмами, запозиченими з фольклорної традиції. Письменниця створює особливий стилістичний колорит через використання народної образності навіть у найбуденніших розмовах. Діалог Аліни з Петром після рятування від світлофора демонструє поєднання сучасної розмовної мови з традиційною ввічливістю: «– Вдалого тобі дня! – Дякую! Навзаєм!». Водночас поява містичного персонажа на ім'я Кажан супроводжується зміною тональності дискурсу, що сигналізує про входження у простір надприродного: «– Привіт, мала! Як ся маєш? Гарний колір волосся, весняний». Використання звертання «мала» та питання «Як ся маєш?» відсилає до традиційних формул спілкування з нечистою силою. [15, с. 231]

Особливої уваги заслуговує символіка кольору у романі, що має глибоке фольклорне коріння. Аліна постійно експериментує з кольором волосся, що символізує її перехідний стан між світами. Зелений колір традиційно

асоціюється з потойбічним, з мавками та лісовиками. Коли героїня вирішує заховати своє яскраво-зелене волосся під банданою, вдягаючи сірий одяг («сіру безлику блузку і чорні джинси – «відсутність потоку світла»), вона намагається приховати свою інакшість, стати непомітною. Проте саме кольорова символіка постійно видає її особливий статус.

Таблиця 2.3 систематизує основні символічні коди роману, які мають фольклорне походження та функціонують як маркери присутності надприродного у повсякденному житті міста.

Таблиця 2.3

Фольклорна символіка у романі «Гонимарник»

Символ	Фольклорне значення	Функція у романі	Приклад репрезентації
Дах/горище	Межа між земним і небесним, місце контакту з духами	Простір творчої та магічної трансформації	Майстерня Аліни на даху, де відбувається створення містичної картини
Гроза/блискавка	Прояв божественної сили, час активізації надприродного	Каталізатор творчого процесу, символ прозріння	«На горі стоїть самітна постать жінки, яка, піднявши над собою руки, міцно стискає щось у кулачках»
Сон/сновидіння	Подорож душі у потойбіччя, простір спілкування з духами	Канал комунікації з паралельним світом	Сон Аліни про гору, грозу та блискавки перед створенням картини
Колір (зелений)	Ознака приналежності до лісових духів, мавок	Маркер інакшості головної героїні	Яскраво-зелене волосся Аліни як знак її особливого статусу
Кіт	Медіатор між світами, провідник у потойбіччя	Символ зв'язку героїв з надприродним	Кіт Бузок, якого рятує Аліна, демонструючи свої незвичайні здібності

Перехрестя/світлофор	Межове місце, де можлива зустріч з нечистою силою	Локус вибору між світами	Епізод зі світлофором, де Аліна ледь не переходить на червоне
----------------------	--	-----------------------------	---

Демонологічний компонент роману тісно пов'язаний з екологічною проблематикою, що надає традиційним образам соціальної актуальності. Міфологічні істоти у «Гонимарнику» страждають від урбанізації, втрачають свої природні оселі, змушені адаптуватися до ворожого середовища. Така інтерпретація фольклорних персонажів створює метафору втрати зв'язку з природою, забування традицій та духовного збіднення сучасної цивілізації. Письменниця виявляє екологічну свідомість, притаманну фольклорному світогляду, де природа постає живим організмом, населеним розумними істотами, а людина є лише частиною єдиної екосистеми [20, с. 49].

Фольклорний хронотоп роману характеризується специфічним сприйняттям часу. На противагу лінійному історичному часу, міф оперує циклічною темпоральністю, де минуле, теперішнє і майбутнє співіснують у єдиному континуумі. Корній відтворює цю особливість через опис природних циклів, зміну пір року, ритм дощу: «Весна – небо, дощ, який будить до життя все живе. Літо – гроза й блискавки в косах ночі. Зима – жалібне завивання чи то від болю, чи то від утіхи. Осінь – прекрасна у своєму смутку» [20, с. 51]. Така поетична візія часу відповідає міфологічному сприйняттю дійсності як вічного повторення базових сценаріїв. Київ у романі постає містом з багатовіковою історією, де кожен шар минулого залишає свій відбиток у сучасності, а древні істоти продовжують жити поруч із людьми, будучи невидимими для непосвячених.

2.2. Притчевий характер роману «Щоденник мавки»

Роман «Щоденник мавки» Дари Корній виявляє притчеву структуру, що відрізняє його від інших творів авторки більш очевидною дидактичністю та

філософською спрямованістю. Притча як літературний жанр характеризується алегоричністю, прозорістю моралі та універсальністю проблематики, що дозволяє читачеві екстраполювати художню ситуацію на власний життєвий досвід. Корній використовує притчевий модус оповіді для розкриття екзистенційних питань ідентичності, самотності та пошуку свого місця у світі, вкладаючи філософські роздуми у форму сповідального щоденника мавки [14, с. 307].

Образ мавки у традиційній українській демонології є амбівалентним: це і жертва насильницької смерті, і небезпечна спокусниця, здатна погубити необережного мандрівника. Письменниця переосмислює цей образ, надаючи йому людяності та психологічної глибини. Мавка у романі постає не як примарна істота, позбавлена волі та розуму, а як самосвідома особистість, здатна до рефлексії, страждання та любові [8]. Щоденникова форма дозволяє читачеві безпосередньо долучитися до внутрішнього світу героїні, зрозуміти її відчуття та мотиви, що руйнує стереотипне сприйняття міфологічного персонажа.

Притчева модальність тексту виявляється у виборі ключових мотивів, що мають універсальне значення. До них належать:

- мотив вигнання та втрати дому як метафора екзистенційної самотності;
- мотив неможливої любові між представниками різних світів;
- мотив жертвності заради вищої мети;
- мотив пошуку справжньої сутності та самоідентифікації;
- мотив протистояння між природою і цивілізацією.

Кожен із цих мотивів розгортається у романі не лише на рівні фабули, а й на символічному плані, створюючи багатозарову структуру значень.

Щоденникова форма наративу виконує кілька важливих функцій у структурі твору. По-перше, вона створює ефект автентичності, достовірності оповіді, оскільки щоденник сприймається як документ, не призначений для сторонніх очей. По-друге, фрагментарність записів дозволяє відтворити нелінійність пам'яті та свідомості, де спогади змішуються з теперішнім

моментом, а філософські роздуми перериваються буденними спостереженнями. По-третє, інтимність щоденникового дискурсу сприяє емоційному залученню читача, який стає свідком найпотаємніших переживань героїні [14, с. 310].

Для розуміння притчевої структури роману важливо проаналізувати систему опозицій, які організують художній світ твору. Протиставлення створюють смислову напругу та дозволяють виявити філософську проблематику наративу, що лежить в основі притчевого дискурсу.

Таблиця 2.4

Система опозицій у романі «Щоденник мавки»

Опозиція	Перший полюс	Другий полюс	Медіатор	Конфлікт
Простір	Ліс (природа, свобода)	Місто (культура, обмеження)	Межові зони, парки	Неможливість повного входження у жоден зі світів
Сутність	Мавка (дух, безтілесність)	Людина (плоть, смертність)	Напівлюдина, гібрид	Онтологічна неповнота існування
Час	Циклічний (міфологічний, вічність)	Лінійний (історичний, плинність)	Пам'ять, спогади	Неможливість повернення до витоків
Стан	Безсмертя (нудьга вічності)	Смертність (цінність миті)	Жертва, трансформація	Вибір між стабільністю і повнотою життя
Цінності	Свобода (самотність)	Належність (обмеження)	Любов як компроміс	Несумісність бажань героїні

Особливе місце у романі займає філософська проблематика іншості та неможливості повної взаєморозуміння між різними формами існування. Корній є Іншим з великої літери – істотою, чия природа принципово відрізняється від людської, проте яка прагне любові та визнання від людського світу. Ця ситуація породжує трагічний конфлікт, оскільки ані повна асиміляція у людському

суспільстві, ані повернення до первісного стану вже не є можливими. Героїня опиняється у проміжному просторі, не належачи повністю ні до одного, ні до іншого світу [36].

Любовна лінія роману набуває характеру філософської притчі про неможливість подолання онтологічної різниці. Почуття мавки до людини є водночас щирим і приреченим, оскільки різниця у природі закоханих унеможлиблює їхнє тривале щастя. Письменниця уникає сентиментального трактування цієї колізії, натомість досліджуючи етичні виміри міжвидових стосунків, проблеми жертвності та співчуття. Любов у романі постає не лише як емоція, а як екзистенційний вибір, що змінює саму сутність особистості [14, с. 312].

Природний простір у романі функціонує як самостійний персонаж, наділений символічним значенням. Для аналізу просторової організації твору та її притчевого потенціалу варто розглянути, як різні локуси втілюють філософські концепти та впливають на долю героїні.

Таблиця 2.5

Символіка простору у романі «Щоденник мавки»

Локус	Символічне значення	Функція у наративі	Емоційна тональність	Зв'язок з героїнею
Ліс	Первісне, дике начало; материнський простір	Джерело життя мавки, місце сили та втрати	Ностальгія, туга, спогади про щастя	Втрачений дім, неможливість повернення
Річка	Плинність буття, межа між світами	Символ часу та трансформації	Меланхолія, усвідомлення змін	Свідок минулого, нагадування про загублене
Болото	Місце трансформації, хаос	Простір народження нових сутностей	Страх, невизначеність	Можливість метаморфози
Місто	Впорядкований людський космос	Чужий простір, що притягує і відштовхує	Відчуження	Бажана, але недосяжна належність

Парк	Гібридний простір природи у місті	Компромісна зона існування	Тимчасовий спокій	Сурогат втраченого дому
------	-----------------------------------	----------------------------	-------------------	-------------------------

Мовна організація щоденникових записів поєднує ліричність із філософською рефлексією, створюючи унікальний стиль оповіді. Дара Корній використовує поетичні тропи для опису природи та внутрішніх станів героїні, проте уникає надмірної метафоричності, зберігаючи ясність та доступність викладу. «Щоденник мавки» є текстом про текст, оскільки сам процес письма стає способом самопізнання та самоконструювання ідентичності. Героїня через вербалізацію своїх переживань намагається зрозуміти власну природу та знайти слова для опису досвіду, який принципово відрізняється від людського.

Притчевість роману виявляється також у його дидактичному потенціалі, який не є нав'язливим, а органічно вбудований у художню тканину тексту. Читач через співпереживання мавці осмислює універсальні екзистенційні проблеми: самотність у натовпі, неможливість бути зрозумілим іншими, ціну асиміляції та збереження автентичності. Роман ставить питання про межі толерантності, про готовність суспільства прийняти Іншого, про те, чи можлива справжня любов між тими, хто належить до різних світів. Ці питання не отримують однозначних відповідей, що відповідає природі притчі як жанру, орієнтованого на стимулювання читацької рефлексії, а не на надання готових рецептів [17].

У Таблиці 2.6 систематизовано основні притчеві мотиви роману та способи їх художньої реалізації, що дозволяє окреслити цілісну картину філософської проблематики твору.

Таблиця 2.6

Притчеві мотиви у романі «Щоденник мавки»

Мотив	Традиційне значення	Авторська інтерпретація	Філософський підтекст
Вигнання з раю	Втрата первісної гармонії	Мавка витіснена з лісу урбанізацією	Екологічна катастрофа як метафора духовної

			кризи
Неможлива любов	Трагедія несумісності	Стосунки мавки з людиною	Проблема комунікації між різними онтологіями
Жертва	Відмова від себе заради Іншого	Вибір між безсмертям і любов'ю	Ціна автентичності у чужому світі
Пошук ідентичності	Самопізнання героїні	Щоденник як інструмент рефлексії	Конструювання ідентичності через текст
Самотність	Екзистенційна ізоляція	Нездатність бути зрозумілою	Універсальність відчуття іншості
Трансформація	Зміна сутності	Можливість стати людиною	Межі особистісної ідентичності

Екологічна проблематика роману тісно переплетена з екзистенційною. Вигнання мавки з лісу внаслідок урбанізації стає метафорою втрати людством зв'язку з природою, забування власного походження. Письменниця не обмежується поверховим екологізмом, а досліджує глибинні зв'язки між станом довкілля та духовним здоров'ям суспільства. Коли природа гине під натиском цивілізації, гинуть і ті частини людської душі, які пов'язані з первісним, інстинктивним, творчим началом. Мавка у романі втілює це вмираюче начало, її страждання є дзеркалом духовної кризи сучасності [9, с. 381].

Мотив безсмертя у творі набуває неоднозначного звучання. Вічне життя, яким володіє мавка, виявляється не даром, а прокляттям, оскільки воно прирікає її на самотність та нездатність до повноцінного проживання кожної миті. Смертність людини, навпаки, надає цінності кожному моменту існування, робить любов та страждання більш інтенсивними. Така інтерпретація відсилає до екзистенціалістської філософії, де усвідомлення смертності є передумовою автентичного буття. Мавка, розмірковуючи про відмінності між нею та людьми,

приходить до розуміння парадоксальної переваги смертних, які цінують життя саме через його скінченність.

Щоденникова форма підкреслює процесуальність самопізнання героїні. Кожен запис є спробою зафіксувати мінливість внутрішніх станів, усвідомити власну ідентичність через слово. Мавка пише не для потенційного читача, а для себе, намагаючись упорядкувати хаос відчуттів та думок. Проте сам факт вербалізації змінює предмет опису, оскільки слово не просто називає, а творить реальність. Письмо стає для героїні способом конструювання ідентичності, спробою відповісти на фундаментальне питання: хто я? Ця рефлексивність наративу надає роману додаткового філософського виміру, перетворюючи його на метатекст про природу самосвідомості.

Фінал роману залишає відкритим питання про можливість щасливого завершення історії мавки. Притча не дає однозначних відповідей, а ставить перед читачем етичні дилеми: чи має право істота відмовитися від своєї природи заради любові? Чи можлива справжня асиміляція, чи вона завжди передбачає втрату частини себе? Які межі толерантності суспільства до Іншого? Ці питання виходять за межі фантастичного сюжету, стаючи актуальними для будь-якого суспільства, де існують мігранти, меншини, люди з особливими потребами – всі ті, хто відрізняється від більшості. Корній через образ мавки говорить про універсальну проблему прийняття Іншого, про ціну інтеграції та цінність збереження різноманіття.

Роман «Щоденник мавки» виявляє всі характерні ознаки притчевого наративу: алегоричність образів, універсальність проблематики, відкритість фіналу, спрямованість на моральну рефлексію читача. Водночас авторка уникає дидактичної прямолінійності, створюючи багатосаровий текст, який допускає множинність інтерпретацій. Притчевість тут не означає спрощення, а навпаки – конденсацію смислів, коли за простою на перший погляд історією ховається глибока філософська проблематика. Саме це поєднання доступності та глибини робить роман цінним як для масового читача, так і для вибагливого.

2.3. Авторський художній світ у романі «Гонихмарниця»

Роман «Гонихмарниця» Дари Корній репрезентує складну систему авторського світобудування, яка поєднує елементи традиційної української міфології з оригінальними фентезійними концептами. Центральною особливістю художнього світу твору є концепція паралельного існування реального та ірреального вимірів, де кордони між сном і явою виявляються проникними та рухомими. Письменниця створює унікальний хронотоп, у якому просторові координати визначаються не географічною логікою, а внутрішніми законами сновидінь та підсвідомості персонажів [21, с. 126]. Художній простір роману конструюється як багатовимірна структура, де кожен рівень реальності має власні закони функціонування та специфічні маркери переходу між світами.

Авторка вибудовує онтологію сну як окремого виміру буття, де діють специфічні закони причинно-наслідкових зв'язків. Світ сновидінь у романі не є хаотичним нагромадженням образів, а постає структурованою реальністю з власною ієрархією істот та чіткою системою правил. Гонихмарниця як центральна постать цього світу володіє здатністю маніпулювати сновидіннями, проникати у підсвідомість людей та впливати на межу між реальністю й ілюзією. Ця фігура втілює архетипний страх перед невідомим та некерованим у власній психіці, що надає твору психологічної глибини поряд із фентезійною фабулою. Образ Гонихмарниці синтезує фольклорні уявлення про нічних демонів із сучасними психоаналітичними концепціями витіснення та проєкції внутрішніх конфліктів на зовнішню реальність [21, с. 132].

Таблиця 2.7

Рівні реальності у романі «Гонихмарниця»

Рівень реальності	Характеристики простору	Закони функціонування	Приклади з тексту
-------------------	-------------------------	-----------------------	-------------------

Побутова реальність	Звичайний міський простір, квартира головної героїні, вулиці міста	Фізичні та соціальні закони реального світу, лінійний плин часу	Описи ранкового пробудження, походів до школи, спілкування з батьками
Проміжний стан	Напівтемні приміщення, сутінки, дзеркальні поверхні	Часткове порушення фізичних законів, поява аномальних явищ	Тіні, що рухаються незалежно від джерела світла; відображення у дзеркалі, що не відповідає реальності
Світ сновидінь	Лабіринти, скляний палац, трансформовані знайомі локації	Підпорядкування емоціям та страхам, можливість матеріалізації думок	Епізод блукання коридорами, що постійно змінюють конфігурацію; кімната, наповнена дитячими страхами
Коллективне несвідоме	Абстрактний простір архетипів, позачасова реальність	Універсальні символи, прадавні образи, спільна пам'ять людства	Зустріч з архетипними фігурами Матері, Тіні, Мудреця; простір, де змішуються спогади різних епох

Просторова організація художнього світу базується на принципі дзеркальності та взаємовідображення різних рівнів реальності. Дара Корній конструює багатопланову структуру, де кожен рівень має власні закони функціонування:

1. Побутова реальність персонажів із звичними соціальними та фізичними законами, яка служить відправною точкою для занурення у фентезійний вимір.

2. Проміжний стан між сном і неспанням, де відбувається первинне проникнення ірреального у повсякденність через дрібні аномалії та порушення звичної логіки подій.

3. Глибинний рівень сновидінь, керований Гонихмарницею та її слугами, де матеріалізуються приховані страхи та бажання персонажів.

4. Метафізичний вимір колективного несвідомого, що поєднує всіх персонажів через архетипічні образи та спільні культурні коди.

Така стратифікація дозволяє авторці досліджувати складні психологічні та філософські проблеми через жанрову систему фентезі. Переходи між рівнями маркуються специфічними образами-символами, що виконують роль порталів або меж між світами. Найчастіше такими маркерами виступають дзеркала, водна поверхня, сутінки та проміжні стани свідомості персонажів [41]. Дзеркало у романі функціонує не лише як традиційний символ подвоєння реальності, але й як активний інструмент переміщення між вимірами, через який Гонихмарниця здійснює свій вплив на денний світ [9, с. 54].

Система персонажів у романі побудована на опозиції між носіями раціонального та ірраціонального типів свідомості. Головні герої проходять трансформацію від скептичного ставлення до сновидінь до усвідомлення їхньої онтологічної рівноправності з денною реальністю. Протагоністи роману представляють різні типи реакції на зіткнення з надприродним: від повного заперечення через раціоналізацію до прийняття та спроб активної взаємодії з ірреальним виміром. Гонихмарниця як антагоніст репрезентує не абсолютне зло, а радше силу, що виникає з витіснених страхів та травматичного досвіду людства. Авторка наділяє цей образ амбівалентними характеристиками, що ускладнює традиційну для фентезі дихотомію добра і зла та змушує читача переосмислити природу страху як психологічного феномену [6, с.].

Таблиця 2.8

Символічна система роману «Гонихмарниця»

Символ	Значення у структурі твору	Фольклорне підґрунтя	Психологічна інтерпретація	Текстові приклади
Дзеркало	Портал між світами, інструмент подвоєння	Українські повір'я про дзеркала як вхід у	Символ самопізнання, зустрічі з тіньовими	«Дзеркало затремтіло, наче водна гладінь, і з нього визирнуло

	реальності	потоїбіччя	аспектами особистості	чужорідне обличчя»
Павутиння	Мережа зв'язків між персонажами, пастка свідомості	Образ павука-демона з народних казок	Метафора психологічних залежностей та маніпуляцій	«Тонкі срібні нитки опутували кімнату, з'єднуючи всі предмети в єдину систему»
Тінь	Автономна сутність, відокремлена від носія	Слов'янські уявлення про тінь як частину душі	Юнгіанська концепція тіні як несвідомих аспектів психіки	«Її тінь відірвалася від ніг і поповзла стіною, не звертаючи уваги на крики господарки»
Вогонь	Сила свідомості, що розвіює ілюзії	Культ вогню у давніх слов'ян, обрядове очищення	Символ усвідомлення, ясності мислення	«Маленький вогник свічки розганяв морок, і кошмарні видива відступали до кутів»
Лабіринт	Заплутаність психіки, пошук виходу з кризи	Архетипічний образ блукання у темряві	Метафора складності внутрішнього світу людини	«Коридори нескінченно розгалужувалися, кожен поворот породжував два нових шляхи»
Птахи	Провідники між світами, вісники змін	Птахи-вісники з українського фольклору	Символ трансцендентності, здатності до перетворення	«Чорний птах сів на підвіконня і вистукував дзьобом ритм, що збігався з биттям її серця»

Інтертекстуальні зв'язки роману простягаються до української народної демонології, зокрема образів мар, морок та нічниць. Дара Корній переосмислює ці фольклорні уявлення крізь призму сучасної психології та фентезійної поезики: мари постають не просто страхітливими видивами, а матеріалізацією

витіснених психологічних комплексів, що набувають автономного існування у просторі сновидінь; морок набуває характеристик керованої магічної субстанції, яку можна використовувати для маніпуляцій свідомістю та створення ілюзорних реальностей; сновидіння трактуються як об'єктивна реальність, доступна для дослідження та впливу зовнішніх сил, що руйнує традиційне протиставлення сну як суб'єктивного досвіду об'єктивній реальності неспання; нічні кошмари отримують статус окремих істот із власною волею та цілями, що перетворює їх із пасивних проявів підсвідомості на активних учасників сюжету.

Авторський світ роману характеризується специфічною темпоральністю, де лінійний плин часу порушується при переході між рівнями реальності. У світі сновидінь можливі темпоральні петлі, прискорення або уповільнення подій відносно реального часу, що створює додаткову напругу та ускладнює орієнтацію персонажів у просторово-часовому континуумі. Ця особливість дозволяє письменниці створювати напружену сюжетну динаміку та ускладнювати причинно-наслідкові зв'язки між епізодами [43]. Час у сновидіннях може текти у зворотному напрямку, зупинятися або розщеплюватися на паралельні потоки, що відображає суб'єктивний характер темпорального досвіду у зміненому стані свідомості.

Мова та стиль роману відображають дуальність авторського світу через поєднання побутової лексики та метафоричної образності. Описи сновидінь насичені синестезійними образами, що передають особливу якість сприйняття у зміненому стані свідомості. Дара Корній активно використовує прийоми сюрреалістичної поезики для відтворення логіки сну, де звичні об'єкти набувають незвичних властивостей та функцій. Колористика роману побудована на контрасті яскравих, насичених кольорів світу сновидінь та приглушених тонів повсякденної реальності, що підкреслює привабливість та водночас небезпечність ірреального виміру. Синтаксична організація тексту змінюється залежно від зображуваного рівня реальності: фрагменти, що описують денний світ, характеризуються чіткою логічною структурою речень,

тоді як епізоди сновидінь насичені парцеляцією, еліптичними конструкціями та порушеннями граматичної норми.

Магічна система роману базується на концепції думки як творчої сили, здатної матеріалізуватися у просторі сновидінь. Персонажі поступово оволодівають навичками усвідомленого сновидіння, що дозволяє їм протистояти Гонихмарниці. Ця система містить внутрішню логіку та обмеження:

1. Сила впливу залежить від емоційної інтенсивності та чіткості уявлення, що робить страх найпотужнішим інструментом маніпуляції у світі снів.
2. Страх ослаблює здатність контролювати сновидіння та робить персонажа вразливим до впливу Гонихмарниці.
3. Колективні архетипні образи мають більшу владу над індивідуальною волею, оскільки живляться енергією багатьох поколінь.
4. Межа між творцем і створеним у сновидіннях може розмиватися, що загрожує втратою ідентичності та розчиненням у власних проєкціях.
5. Тривале перебування у світі сновидінь призводить до поступової втрати зв'язку з реальністю та небезпеки залишитися у сні назавжди.

Конфлікт у романі розгортається одночасно на зовнішньому та внутрішньому рівнях. Боротьба з Гонихмарницею є протистоянням зовнішній загрозі та подоланням власних страхів і психологічних бар'єрів. Така подвійність надає твору додаткового психологічного виміру та робить його релевантним для читацької аудиторії різного віку. Зовнішній конфлікт між героями та антагоністом структурується за класичною схемою пригодницького фентезі з пошуком артефактів, подоланням випробувань та фінальною битвою, проте внутрішній конфлікт кожного персонажа з власними демонами виявляється первинним щодо зовнішнього протистояння. Перемога над Гонихмарницею стає можливою лише після того, як персонажі приймають та інтегрують витіснені аспекти власної особистості, що надає роману психотерапевтичного виміру [26].

Топографія авторського світу включає кілька центральних локацій, кожна з яких має символічне навантаження та виконує специфічну функцію у розгортанні сюжету. Будинок головної героїні функціонує як проміжний простір між світами, де межа між реальністю та сном є найтоншою. Лабіринт сновидінь постає як метафора заплутаності людської психіки та неможливості раціонального осягнення підсвідомих процесів. Скліний палац Гонихмарниці символізує ілюзорність влади та крихкість конструкцій, збудованих на страху [26]. Кожна локація має власну атмосферу, створену через специфічний набір деталей, кольорів, звуків та тактильних відчуттів, що занурює читача у відповідний емоційний стан.

Фінальна розв'язка роману не пропонує остаточної перемоги над силами темряви, а радше демонструє досягнення балансу між світлом і тінню, свідомим і несвідомим. Дара Корній уникає спрощених рішень та підкреслює необхідність інтеграції різних аспектів психіки для досягнення внутрішньої цілісності. Відкритість фіналу залишає можливість для читацької інтерпретації та продовження осмислення порушених проблем. Гонихмарниця не знищена остаточно, а лише ослаблена та відступає, що відповідає психологічній реальності, де страхи не зникають повністю, а лише трансформуються та втрачають руйнівну силу.

Образна система роману включає розгалужену мережу символів та мотивів, що створюють додаткові рівні значення. Павутиння символізує пастки свідомості та зв'язки між різними рівнями реальності. Тіні функціонують як автономні сутності, що можуть відокремлюватися від носіїв та діяти незалежно. Птахи постають провідниками між світами та вісниками змін у статусі персонажів. Вогонь репрезентує силу свідомості, здатну розвіяти морок страху та ілюзій. Ці символи не нав'язуються читачеві прямолінійно, а органічно вплетені у тканину оповіді та виявляють свої значення поступово, через контекст та повторення у ключових епізодах.

Авторський художній світ «Гонихмарниці» репрезентує оригінальний синтез фольклорної традиції, психологічного реалізму та фентезійної

образності. Письменниця створює переконливу альтернативну реальність, яка функціонує за власними законами, водночас зберігаючи зв'язок із культурною пам'яттю та актуальними для сучасної людини екзистенційними питаннями. Роман демонструє потенціал жанру фентезі для художнього дослідження глибоких психологічних процесів та метафізичних проблем буття. Складна архітектоніка твору, багатовимірність образів та філософська глибина проблематики дозволяють інтерпретувати роман на різних рівнях складності, що робить його придатним як для масового читача, зацікавленого у захопливому сюжеті, так і для вдумливого аналізу символічних структур та підтекстових значень.

РОЗДІЛ 3. ФЕНТЕЗІЙНА САГА ДАРИ КОРНІЙ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

3.1. Специфіка вивчення казкових елементів у структурі роману («Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви»)

Методика вивчення фентезійних романів Дари Корній у шкільному курсі української літератури вимагає врахування специфіки жанру та особливостей сприйняття казкових елементів учнями різних вікових груп. Романи «Зворотний бік світла» та «Зворотний бік темряви» насичені фольклорними мотивами, трансформованими у контексті сучасної фентезійної традиції. Учитель має організувати навчальний процес так, щоб учні не лише розпізнавали казкові елементи, але й розуміли їхню функцію у структурі твору та специфіку авторської трансформації традиційних образів.

Підготовчий етап вивчення романів передбачає актуалізацію знань учнів про народну казку та її структурні елементи. Доцільно запропонувати школярам пригадати прочитані у дитинстві українські народні казки та виділити їхні спільні риси:

1. Чітке протиставлення добра і зла, представлене позитивними та негативними персонажами.
2. Наявність магічних предметів або помічників, що допомагають головному герою у виконанні завдання.
3. Випробування героя через послідовність перешкод та викликів.
4. Щасливий фінал із перемогою добра над злом та винагородою для праведних персонажів.
5. Використання усталених формул зачину, кінцівки та повторюваних епізодів [52]

Порівняльний аналіз традиційної казки та фентезійного роману дозволяє учням виявити, як Дара Корній трансформує знайомі елементи, ускладнюючи їх психологічною мотивацією та етичною амбівалентністю [7]. У романі

«Зворотний бік світла» казковий мотив подорожі у чарівний світ набуває нових характеристик: персонажі потрапляють не у віддалене тридев'яте царство, а у паралельну реальність, що існує одночасно зі звичним світом. Ця особливість вимагає від учнів переосмислення просторових координат казкового світу та розуміння концепції багатовимірності буття [53, с. 36-38].

Практична робота з текстом передбачає виокремлення та класифікацію казкових елементів за функціональним призначенням. Учні складають таблицю відповідностей між традиційними казковими мотивами та їхніми модифікаціями у романах Дари Корній:

Таблиця 3.1

**Трансформація казкових елементів у романах «Зворотний бік світла»
та «Зворотний бік темряви»**

Традиційний казковий елемент	Приклад з народної казки	Трансформація у романі Дари Корній	Функція у структурі твору
Чарівний помічник	Сірий вовк, який допомагає Іванові-царевичу	Химерні істоти з Іншого Світу, що мають власні мотиви та не завжди діють в інтересах героїв	Ускладнення морального вибору, відмова від однозначних оцінок
Магічний предмет	Скатертину-самобранку, чобітки-швидкоходи	Артефакти з прив'язкою до конкретної особи, що вимагають плати за використання	Відповідальність за власні рішення, принцип еквівалентного обміну
Випробування героя	Три завдання від Бабі-Яги або царя	Морально неоднозначні ситуації, де правильний вибір не є очевидним	Психологічне дорослішання, формування власної етичної системи
Антагоніст	Змій Горинич, відьма, Коцїй Безсмертний	Багатовимірні персонажі з власною історією та мотивацією, здатні до змін	Відхід від манікеїзму, розуміння складності людської природи
Чарівна допомога	Дарунок від вдячного персонажа після добрих вчинків героя	Результат попередньої підготовки, навчання або особистих здібностей героя	Акцент на самостійності та особистих зусиллях замість везіння

Аналіз образу головної героїні Дзвінки у «Зворотному боці світла» демонструє учням відмінність між казковим і фентезійним типом персонажа. На відміну від пасивних казкових героїнь, які очікують порятунку або діють за підказками магичних помічників, Дзвінка приймає самостійні рішення,

помиляється, переживає внутрішні конфлікти та розвивається психологічно. Учням пропонується простежити еволюцію персонажа через текст, фіксуючи ключові епізоди, що впливають на формування її особистості.

Методика роботи з казковими мотивами включає елементи творчого перетворення. Учні отримують завдання переписати епізод із народної казки у фентезійній манері, надаючи персонажам психологічної глибини та ускладнюючи морально-етичний конфлікт. Наприклад, історію про Івасика-Телесика можна трансформувати так, щоб відьма мала вагомі причини для викрадення хлопчика, а його порятунок вимагав би не лише фізичної сили, але й розуміння мотивів антагоніста [9]. Така діяльність розвиває креативне мислення та поглиблює розуміння специфіки фентезійного жанру.

Дискусійні форми роботи дозволяють учням висловити власну думку щодо доцільності збереження казкових елементів у сучасній літературі.

Питання для обговорення:

1. Чому сучасні автори звертаються до казкових мотивів замість створення повністю оригінальних світів?
2. Як змінюється функція магічних предметів у фентезі порівняно з народною казкою?
3. Чи втрачає казка свою привабливість після реалістичного пояснення чарів?
4. Які переваги має психологічно складний персонаж над однозначно позитивним або негативним героєм казки?

Текстуальний аналіз епізоду першого потрапляння Дзвінки в Інший Світ виявляє техніку поступового розкриття фентезійної реальності. Дара Корній не одразу занурює читача у повністю чарівний світ, а послідовно вводить елементи незвичайного у побутову реальність. Учні простежують, як змінюється сприйняття героїні та читача від недовіри через здивування до прийняття нової реальності. Ця техніка має назву «поступової ініціації» і характерна для сучасного фентезі [47, с. 117].

Порівняльна характеристика двох романів саги – «Зворотний бік світла» та «Зворотний бік темряви» – демонструє розвиток авторського підходу до використання казкових елементів. У другому романі Дара Корній ускладнює систему магії, вводить більше морально амбівалентних персонажів та відмовляється від однозначних рішень. Учні складають порівняльну таблицю:

Таблиця 3.2

Еволюція казкових елементів у романах саги

Параметр порівняння	«Зворотний бік світла»	«Зворотний бік темряви»
Ступінь відмінності від народної казки	Помітні паралелі з фольклорними сюжетами, збережена структура ініціаційної подорожі	Значна трансформація казкових елементів, відхід від традиційних структур
Характеристика головної героїні	Початок формування особистості, перші кроки самостійності, опора на допомогу інших	Зріла особистість із власною системою цінностей, здатність приймати складні рішення
Функція магичних предметів	Переважно допоміжна роль у розв'язанні конфліктів	Амбівалентна: можуть як допомогти, так і зашкодити залежно від використання
Образ антагоніста	Відносно традиційний негативний персонаж з елементами складності	Багатошаровий образ із власною трагедією та можливістю морального вибору
Морально-етична проблематика	Чіткіше окреслені межі між добром і злом	Розмиті межі, акцент на відповідальності за вибір незалежно від зовнішніх обставин
Фінальна розв'язка	Відносно традиційний щасливий фінал із перемогою світла	Відкритий фінал, що залишає простір для інтерпретацій та продовження

Творчі завдання стимулюють учнів до глибшого осмислення прочитаного через власну літературну практику. Вони створюють альтернативні версії ключових епізодів, де казкові елементи функціонують інакше. Наприклад, описують ситуацію, коли чарівний помічник відмовляється допомагати героям через власні принципи, або магичний предмет має несподівані побічні ефекти [11]. Така діяльність розвиває уяву та критичне мислення, демонструючи, як структурні зміни впливають на загальне сприйняття твору.

Інтерпретаційна робота з символічним значенням казкових елементів поглиблює розуміння підтекстових рівнів твору. Дзеркала у романах Дари Корній не просто служать порталами між світами, але й символізують

самопізнання та необхідність зустрічі з власною тіннію. Ліс як місце випробувань репрезентує не лише фізичну небезпеку, але й простір внутрішніх трансформацій. Учні створюють інтелектуальні карти символів, де відображають багатшаровість їхніх значень та взаємозв'язки між різними образами [4].

Міжпредметні зв'язки з історією та культурологією збагачують розуміння походження казкових елементів у романах Дари Корній. Учні досліджують, які історичні реалії та міфологічні уявлення давніх слов'ян лежать в основі окремих образів та мотивів. Наприклад, образ мавок пов'язаний з язичницькими уявленнями про духів природи та обрядами родинного циклу. Розуміння культурного контексту допомагає глибше осягнути авторський задум та оцінити майстерність у поєднанні автентичного фольклору з оригінальною вигадкою [17].

Проектна діяльність об'єднує різні аспекти вивчення казкових елементів у єдине дослідження. Учні розробляють мультимедійні презентації, де порівнюють використання конкретного казкового мотиву в українському фольклорі, класичній літературній казці та сучасному фентезі [13]. Наприклад, простежують еволюцію образу Баби-Яги від архаїчного божества через фольклорного персонажа до амбівалентної героїні сучасних творів. Такий діяхронічний підхід формує уявлення про динамічність літературної традиції та механізми культурної трансмісії.

Рефлексивні практики завершують роботу над казковими елементами у структурі романів. Учні формулюють власні висновки про те, як трансформація традиційних мотивів впливає на сприйняття твору сучасним читачем. Вони обговорюють, чи втрачає література свою зв'язок із народними коріннями через такі трансформації, чи, навпаки, оновлює традицію, роблячи її актуальною для нових поколінь. Ці роздуми формують ціннісне ставлення до літератури як до живого, що постійно розвивається, явища культури.

3.2. Методи роботи над міфологічними образами в романі («Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні», «Зворотний бік світів»)

Вивчення міфологічних образів у романах Дари Корній вимагає комплексного підходу, що поєднує літературознавчий аналіз, культурологічний контекст та творчу інтерпретацію. Трилогія «Зворотний бік» насичена образами української та слов'янської міфології, які функціонують не як декоративні елементи, а як структуротвірні компоненти художнього світу [6]. Методика роботи з цими образами передбачає поетапне занурення учнів у міфологічну свідомість та усвідомлення специфіки міфологічного мислення як особливого способу пізнання світу.

Вступний етап роботи присвячується розрізненню понять «міф», «легенда», «казка» та «фентезійний роман». Учні часто плутають ці жанрові форми, тому необхідна чітка диференціація:

1. Міф є сакральною оповіддю, що пояснює походження світу, богів та людей, сприймається як безумовна істина у межах відповідної культури.
2. Легенда поєднує історичні факти з вигадкою, претендує на достовірність, але не має сакрального статусу.
3. Казка свідомо сприймається як вигадка, служить для розваги та морального виховання, має усталену структуру.
4. Фентезійний роман конструює вторинний світ із власними законами, свідомо використовує міфологічні та казкові елементи як будівельний матеріал [23].

Дара Корній працює саме з міфологічними образами, трансформуючи їх у контексті фентезійної оповіді, що вимагає від читача одночасного розуміння архаїчного значення образу та його нової функції у романі [10]. Учитель організовує дослідницьку роботу з довідковими джерелами, де учні знаходять інформацію про автентичні міфологічні образи, присутні у творах Дари Корній. Результати оформлюються у вигляді картотеки міфологічних персонажів.

Таблиця 3.3

Міфологічні образи у трилогії «Зворотний бік» та їхні джерела

Міфологічний образ	Автентичні характеристики у слов'янській міфології	Функція у романі Дари Корній	Текстові приклади	Авторські трансформації
Мавки	Духи загиблих дівчат, що живуть у лісах і водоймах, заманюють мандрівників, можуть бути як доброзичливими, так і ворожими	Захисниці природного балансу, посередниці між світами, володіють лікувальними здібностями	Епізод зустрічі Дзвінки з мавками біля лісового озера, де вони передають їй знання про цілющі рослини	Акцент на екологічній функції, зменшення демонічних рис, психологізація мотивів
Домовик	Дух-охоронець житла, опікун господарства, може бути як доброзичливим, так і норавливим залежно від ставлення господарів	Зберігач родинної пам'яті, провідник у світ предків, володіє знаннями про таємниці роду	Діалог із домовиком у батьківській оселі, де він розповідає про забуті події минулого	Інтелектуалізація образу, функція зберігача історії замість господарських обов'язків
Лісовик	Господар лісу, може допомагати або шкодити людям, заводить у хащі тих, хто неповажно ставиться до природи	Втілення первісної природної сили, антагоніст людської цивілізації, захисник Іншого Світу	Конфлікт із лісовиком при спробі пройти заповідними стежками без дозволу	Амбівалентність оцінки: не просто негативний персонаж, а захисник порушеної рівноваги
Вій	Демонічна істота з убивчим поглядом, голова якого підтримують слуги, оскільки повіки надто важкі	Символ руйнівної сили несвідомого, що може бути активована неправильними діями	Епізод битви, де згадується прадавня загроза, схожа на Вія	Психологічна інтерпретація: страх матеріалізується у реальну загрозу
Чугайстер	Дух-опікун овець і пастухів у карпатській міфології, може набувати вигляду вогнів або тварин	Провідник у гірських місцевостях Іншого Світу, володіє знаннями про переходи між світами	Зустріч у гірській місцевості, де чугуайстер вказує безпечний шлях	Розширення географії дії з Карпат на весь міфологічний простір
Мольфар	Карпатський знахар і	Носій	Навчання у	Систематизація

	чаклун, володіє таємними знаннями, може лікувати та передбачати майбутнє	прадавньої мудрості, вчитель головних героїв, зберігач магічних традицій	мольфара основам магічного мистецтва та розуміння законів Іншого Світу	знань, перетворення на повноцінну магічну систему
--	--	--	--	---

Аналітична робота з конкретними епізодами демонструє, як міфологічні образи інтегровані у сюжет та ідейний зміст творів. Учні досліджують епізод зустрічі з мавками у «Зворотному боці темряви», виявляючи різні площини значення:

1. Буквальний рівень: герої зустрічають міфологічних істот та отримують від них допомогу.
2. Символічний рівень: мавки репрезентують зв'язок з природою та необхідність поваги до екосистеми.
3. Психологічний рівень: контакт із мавками символізує прийняття власної жіночої ідентичності та природних інстинктів.
4. Філософський рівень: епізод піднімає питання про співіснування різних форм життя та свідомості [27].

Така багаторівнева інтерпретація формує навички герменевтичного читання та розуміння поліфонічності художнього тексту [2]. Учні усвідомлюють, що міфологічні образи у сучасній літературі функціонують не просто як екзотичні персонажі, але як носії глибинних культурних кодів та архетипних значень.

Порівняльний метод застосовується для виявлення спільного та відмінного у зображенні одного міфологічного образу різними авторами. Учні порівнюють мавок у творах Дари Корній, Лесі Українки («Лісова пісня») та у народних переказах. Результати оформлюються у вигляді есе або презентації, де простежується еволюція образу від архаїчного уявлення через символістську інтерпретацію до сучасного фентезійного втілення [24]. Такий підхід

демонструє динамічність культурної традиції та можливості творчого переосмислення міфологічного матеріалу.

Творчі завдання стимулюють учнів до створення власних варіантів використання міфологічних образів. Вони пишуть оповідання, де традиційний міфологічний персонаж потрапляє у сучасний контекст або, навпаки, сучасна людина зустрічається з архаїчним божеством [28]. Наприклад, учні створюють розповідь про домовика, який намагається адаптуватися до розумного будинку з автоматизованими системами, або про школяра, який випадково викликає лісовика під час походу. Такі вправи розвивають креативність та поглиблюють розуміння природи міфологічних образів через їхню деконтекстуалізацію та переміщення у нове середовище.

Дослідницькі проекти присвячуються вивченню регіональних особливостей української міфології. Учні збирають інформацію про міфологічні уявлення, характерні для їхнього краю, та порівнюють їх із загальнослов'янськими образами. Наприклад, досліджують особливості поліських вірувань про водяників або карпатські уявлення про лісових духів. Результати презентуються у класі, що формує уявлення про регіональну різноманітність міфологічної традиції та її відображення у сучасній літературі.

Інтерактивні методи включають рольові ігри, де учні втілюють міфологічних персонажів та моделюють їхню поведінку у різних ситуаціях [9]. Такі вправи допомагають зсередини відчувати логіку міфологічного мислення та мотивацію дій персонажів. Учні грають сцени переговорів між людьми та міфологічними істотами, дотримуючись правил етикету та табу, що існують у міфологічному світі. Це формує емпатію та здатність бачити ситуацію з різних перспектив.

Аналіз мови та стилю при зображенні міфологічних образів виявляє авторські прийоми створення атмосфери архаїчності. Дара Корній використовує архаїзми, діалектизми та ритмізовану прозу у діалогах міфологічних персонажів, що надає їм автентичності. Учні складають глосарій застарілих і діалектних слів, з'ясовують їхнє походження та функцію у тексті.

Така робота розширює лексичний запас та формує чутливість до стилістичних нюансів тексту.

Етнокультурний контекст міфологічних образів розкривається через звернення до обрядів та повір'їв, пов'язаних із відповідними персонажами. Учні досліджують, які ритуали виконувалися для задоволення домовика, як відганяли русалок під час русального тижня, які застереження існували щодо поведінки у лісі. Розуміння цих практик допомагає усвідомити, що міф не є абстрактною оповіддю, а був частиною живої культурної традиції, що регулювала поведінку людей. Дара Корній інтегрує елементи обрядовості у сюжет, що надає творам етнографічної достовірності.

Таблиця 3.4

Методи роботи над міфологічними образами та їхні дидактичні функції

Метод	Зміст діяльності	Дидактична функція	Приклад застосування	Очікувані результати
Порівняльний аналіз	Зіставлення автентичного міфу з його літературною інтерпретацією	Формування розуміння принципів авторської трансформації міфологічного матеріалу	Порівняння образу мавки у фольклорі, у Лесі Українки та у Дари Корній	Усвідомлення динамічності культурної традиції, здатність виявляти авторську оригінальність
Дослідницький проєкт	Збір інформації про регіональні міфологічні уявлення та їхнє представлення	Розвиток дослідницьких навичок, формування уявлення про різноманітність міфологій	Створення атласу міфологічних істот різних регіонів України з ілюстраціями	Знання регіональної специфіки, повага до культурного розмаїття
Творче письмо	Створення власних текстів із використанням міфологічних образів	Розвиток креативності, поглиблення розуміння через власну практику	Написання оповідання про зустріч сучасної людини з міфологічною істотою	Практичне застосування теоретичних знань, розвиток літературних здібностей
Рольова гра	Моделювання взаємодії між міфологічними персонажами та людьми	Формування емпатії, розуміння логіки міфологічного мислення	Інсценізація переговорів героїв із лісовиком про дозвіл пройти його територію	Здатність бачити ситуацію з різних перспектив, розуміння культурних кодів

Семіотичний аналіз	Дослідження символічних значень міфологічних образів	Розвиток аналітичного мислення, здатності до багаторівневої інтерпретації	Виявлення архетипних значень образу води у зв'язку з образами русалок і водяників	Розуміння символічної мови літератури, навички герменевтичного читання
Міжкультурне порівняння	Зіставлення української міфології з міфологіями інших народів	Формування поліцентричної картини світу, повага до культурного різноманіття	Порівняння образу домовика з подібними духами житла в інших	Розуміння універсальності певних архетипів, усвідомлення культурної специфіки

Міжпредметна інтеграція збагачує розуміння міфологічних образів через залучення знань з інших дисциплін. На уроках історії учні вивчають світогляд давніх слов'ян, що допомагає зрозуміти контекст виникнення міфологічних уявлень. Знання з біології пояснюють, які природні явища могли лягти в основу певних міфів про духів природи. Відомості з географії розкривають зв'язок міфологічних образів із особливостями ландшафту та клімату. Така інтеграція формує цілісну картину світу та демонструє взаємозв'язок різних галузей знання.

Інтерпретація психологічного виміру міфологічних образів відкриває перед учнями юнгіанську концепцію архетипів колективного несвідомого. Міфологічні персонажі постають не просто як фантастичні істоти, а як проєкції глибинних психічних структур людини [11]. Образ лісовика можна інтерпретувати як архетип дикої, неприборканої природи у власній психіці, мавки – як аніму, жіночий аспект чоловічої душі, домовик – як архетип захисника та зберігача родової пам'яті. Учні створюють психологічні портрети міфологічних персонажів, виявляючи, які аспекти людської особистості вони репрезентують та як взаємодія героїв із цими персонажами символізує внутрішні психологічні процеси [14].

Візуалізація міфологічних образів стимулює образне мислення та поглиблює емоційне сприйняття тексту. Учні створюють ілюстрації до епізодів із міфологічними персонажами, намагаючись передати їхню амбівалентну природу – одночасно привабливу і загрозливу. Такі роботи можуть

виконуватися в різних техніках: від традиційного малювання до цифрової графіки та колажу. Обговорення створених зображень виявляє різноманітність індивідуального сприйняття одного образу та збагачує уявлення кожного учня через альтернативні візії однокласників.

Дискусійні форми роботи піднімають філософські та етичні питання, пов'язані з міфологічними образами. Чи мають міфологічні істоти моральні зобов'язання перед людьми? Чи можна вимагати від духів природи дотримання людських етичних норм? Яке право має людина втручатися у світ, де діють інші закони? Ці питання не мають однозначних відповідей, що стимулює критичне мислення та формує здатність до аргументованої дискусії. Дара Корній не нав'язує готових відповідей, а пропонує читачам самостійно осмислювати складні етичні колізії.

Текстуальний аналіз епізоду зустрічі героїв із мольфаром у «Зворотному боці сутіні» виявляє функціонування міфологічного образу як провідника у світ езотеричних знань. Мольфар не просто передає героям магичні вміння, але й ініціює їх у нове розуміння реальності, де матеріальне та духовне, раціональне та ірраціональне не протистоять одне одному, а утворюють єдність [3]. Учні складають план трансформації світогляду героїв через контакт із мольфаром, виявляючи ключові моменти зміни їхнього сприйняття світу. Така робота формує розуміння ініціативної функції міфологічних образів у структурі фентезійного роману.

Етимологічне дослідження назв міфологічних істот розкриває їхнє прадавнє значення та еволюцію образу. Слово «мавка» походить від «навка» – душа померлої дитини, що пояснює трагічний підтекст образу [20]. «Домовик» етимологічно пов'язаний із «домом», підкреслюючи його функцію опікуна житла. Розуміння первісних значень допомагає глибше осягнути сутність образів та їхню роль у культурній традиції. Учні створюють етимологічний словник міфологічних персонажів із зазначенням походження назв та семантичних трансформацій.

Драматизація епізодів із міфологічними персонажами активізує кінестетичну пам'ять та емоційну залученість учнів. Інсценізація діалогу героїв із лісовиком, мавками або домовиком вимагає від виконавців глибокого розуміння психології персонажів та логіки їхньої поведінки [25]. Підготовка до драматизації включає обговорення мотивів персонажів, особливостей їхньої мови та манери поведінки. Така робота розвиває акторські здібності, емпатію та вміння працювати в команді.

Створення віртуального музею міфологічних образів об'єднує всі аспекти вивчення теми у комплексний проєкт. Учні розробляють експозицію, де кожен міфологічний персонаж представлений через текстові описи, ілюстрації, цитати з літературних творів, відомості про обряди та повір'я, етимологію назв [15]. Музей може бути оформлений як фізична виставка у класі або як віртуальний ресурс на базі блогу чи сайту. Така діяльність формує навички систематизації інформації, роботи з різними джерелами та презентації результатів дослідження.

Компаративний аналіз трьох романів саги – «Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні» та «Зворотний бік світів» – виявляє еволюцію використання міфологічних образів. У першому романі вони функціонують переважно як екзотичні персонажі, що допомагають або перешкоджають героям. У другому романі міфологічні істоти набувають психологічної глибини та амбівалентності. У третьому романі вони стають повноправними учасниками філософського діалогу про природу реальності та місце людини у всесвіті [29]. Учні складають схему еволюції конкретного образу (наприклад, мавок) через три романи, відзначаючи зміни у функції, характеристиках та символічному значенні.

Таблиця 3.5

Функції міфологічних образів у трилогії «Зворотний бік»

Роман саги	Провідні міфологічні образи	Основна функція у сюжеті	Символічне значення	Характер взаємодії з героями	Рівень психологізації
«Зворотний бік темряви»	Мавки, лісовик, домовик	Помічники та перешкоди	Зв'язок із природою, родовою	Переважно інструментальна: отримання	Початковий рівень: персонажі

		на шляху героїв, джерела інформації про Інший Світ	пам'яттю та прадавніми знаннями	допомоги або подолання перешкод	діють згідно з типовою для них функцією
«Зворотний бік сутіні»	Мольфар, чугайстер, водяник, відьми	Вчителі та провідники, носії езотеричних знань, моральні авторитети	Мудрість предків, баланс між світами, відповідальність за використання сили	Діалогічна: обмін знаннями, спільне вирішення проблем, взаємне навчання	Середній рівень: персонажі мають власну історію та мотивацію дій
«Зворотний бік світів»	Вій, прадавні боги, духи стихій	Втілення космічних сил, учасники метафізичного конфлікту про долю світів	Первісні енергії буття, межі людського пізнання, ціна трансцендентності	Екзистенційна: зіткнення із силами, що перевищують людське розуміння	Високий рівень: філософська складність, амбівалентність оцінок

Критичне осмислення авторського підходу до міфологічного матеріалу формує здатність до самостійної оцінки художнього твору. Учні обговорюють, наскільки вдало Дара Корній інтегрує міфологічні образи у фентезійний світ, чи не порушує авторка логіку автентичних міфів, чи виправдані трансформації традиційних уявлень. Такі дискусії розвивають критичне мислення та формують розуміння, що інтерпретація міфологічного матеріалу може бути різною, а оцінка її адекватності залежить від авторського задуму та жанрових форм.

Творчі проекти з переосмислення міфологічних образів стимулюють учнів до власних літературних експериментів. Вони створюють альтернативні версії епізодів, де міфологічні персонажі діють інакше, або вигадують нові ситуації для зустрічі героїв із міфологічними істотами. Наприклад, пишуть оповідання про те, як би розвивалися події, якби герої зустріли не мавок, а русалок, або як би змінилася ситуація, якби домовик відмовився допомагати. Такі вправи поглиблюють розуміння ролі кожного персонажа у структурі твору та розвивають творчу уяву.

Дослідження гендерного аспекту міфологічних образів виявляє, що Дара Корній переосмислює традиційні гендерні ролі міфологічних персонажів. Жіночі міфологічні образи (мавки, відьми) не обмежуються функцією спокуси або загрози, а постають як носії мудрості та сили. У трилогії «Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні» та «Зворотний бік світів» Дара Корній формує власну систему роботи з міфологічними образами, поєднуючи традиційні фольклорні уявлення з авторською художньою інтерпретацією. Письменниця не лише відтворює автентичні постаті української демонології, а й модернізує їх, вводячи у сучасний сюжетний контекст, надаючи їм психологічної та символічної багатовимірності.

Важливим методом є фольклорне джерелознавство, коли авторка звертається до народних вірувань, легенд, демонологічних образів – мавок, перелесників, гонихмарників, потерчат. Вона зберігає їхні основні риси, притаманні українській традиції, що забезпечує автентичність та культурне підґрунтя тексту. У такий спосіб письменниця відтворює зв'язок між сучасною людиною та архаїчним світом, демонструючи, що міфологія залишається живою частиною національної свідомості.

Методом психологізації міфологічних персонажів Дара Корній наділяє своїх персонажів – як людських, так і надприродних – внутрішніми конфліктами, емоціями, особистими історіями. Мавки та інші істоти перестають бути лише фольклорними символами; вони отримують індивідуальні характери та мотиви поведінки, що робить їх більш близькими сучасному читачеві. Така художня стратегія дозволяє авторці досліджувати тему добра і зла, гріха й спокути через призму міфологічних образів. Синтез реального й фантастичного, що формує ефект магічного реалізму. У романах Корній буденний світ сучасної України природно поєднується з містичним виміром, а міфічні істоти з'являються поруч із реальними людьми. Цей підхід дозволяє створювати багаторівневий художній простір, де межі між світами постійно взаємодіють і впливають одна на одну.

Також важливу роль відіграє алегоричне навантаження міфологічних образів. Через демонологічних персонажів авторка говорить про людські страхи, мрії, внутрішні суперечності, показує боротьбу світла й темряви всередині кожної людини. Міф тут стає не лише художнім прийомом, а й способом осмислення морально-етичних проблем сучасності.

Крім того, Дара Корній активно використовує прийом розбудови власного міфосвіту, де традиційні уявлення трансформуються й доповнюються. Авторка вводить нові темрявно-світові структури, ієрархії та закони взаємодії між персонажами, створюючи цілісну фантастичну систему, що має внутрішню логіку та послідовність. Цей авторський міфотворчий підхід дозволяє поєднати традиційне письмо з сучасною фантазійною формою.

Загалом методи роботи Дари Корній з міфологічними образами у трилогії полягають у поєднанні фольклорної автентичності, психологічної глибини, символічної багатшаровості та жанрового синтезу. Завдяки цьому її твори набувають яскравого національного колориту та по-новому розкривають потенціал української міфології в сучасному фентезі.

ВИСНОВКИ

1. Українська масова література вирізняється орієнтацією на широкого читача, динамічністю сюжету, психологічною доступністю й жанровою впізнаваністю. У контексті української літературної традиції масове письмо активно формувалося з кінця ХХ – на початку ХХІ століття, коли зросли запити читачів на масові жанри, передусім детектив, фантастику та фентезі.

Жанр фентезі в сучасній українській літературі динамічний, а тому перспективний. Він відкриває можливості для глибокого осмислення національних традицій та морально-етичних цінностей. Українські письменники дедалі частіше звертаються до цього жанру, збагачуючи його елементами української культури, фольклору та історії. Молоді автори – творці сучасного фентезі – Ірина Грабовська, Наталія Матолінець, Світлана Тараторіна, Дарія Піскозуб, Наталія Довгопол та ін., впевнено експериментують з різними жанрами, такими як трилер, історичний роман, фантастика. Це свідчить, що жанр фентезі активно розвивається, формуючи особливий літературний пласт українського письменства. Таким чином, українське фентезі – жанр, що синтезує міфологічну традицію, національну ментальність і сучасну художню свідомість. Його стильові ознаки – поетичність, метафоричність, емоційна насиченість – формують новий тип художнього мислення, у якому реальне і надреальне співіснують як рівноправні світи.

2. Сучасна українська масова література, представлена творами А. Куркова, Ю. Винничука, Люко Дашвар, І. Роздобудько, братів Капранових, Л. Денисенко, В. Івченка, М. Гримич, В. Лиса, Н. Гуменюк та інших, сьогодні перебуває у подвійній позиції: з одного боку, її часто називають літературою «другого рівня», з іншого – саме на неї покладаються в процесі українізації читача, розвитку конкурентоспроможного національного книжкового ринку та зміцненні культурної самостійності України в умовах глобалізації.

3. Серед сучасних українських письменників виділяємо фентезійні романи Дари Корній (справжнє ім'я – Мирослава Замойська), котра займає одне

з чільних місць серед авторів – творців українського фентезі. Її популярність зумовлена умінням оригінально поєднати національний колорит, міфологічні образи та динамічний стиль оповіді. Відтак велика проза Дари Корній написана переважно у жанрах міського фентезі та фольк-фентезі, де автентичні українські міфи, легенди та вірування майстерно вписані в культурний простір сучасного читача. Авторка вправно вводить у свої сюжети персонажів української демонології – мавок, потерчат, гонихмарників, домовиків, лісовиків та інших. При цьому вона не обмежується простим переказом стародавніх історій: вона органічно вплітає міфологічні образи у сучасні, багатопланові, психологічно насичені сюжети.

4. Передусім відзначимо: творам письменниці властивий виразний національний колорит. Події її романів розгортаються у впізнаваних українських локаціях – від поліських лісів і затишних сільських хат до жвавого міського середовища. Такий підхід створює атмосферу своєрідного «магічного реалізму», де фантастичні елементи природно співіснують у буденному житті, оскільки Дара Корній порушує важливі теми: кохання і зради, особистої вини й внутрішніх конфліктів, пошуку себе, а також вічного протистояння добра і зла, що відбувається передусім у серці людини.

5. Дара Корній легітимізувала жанр фентезі в сучасній українській літературі. Її творчий успіх довів, що український фольклор може стати джерелом для створення масштабних і комерційно успішних літературних проєктів. Таким чином, Дара Корній є не просто популярною авторкою, а знаковою постаттю, яка успішно поєднала давні українські міфи з вимогами сучасного літературного ринку, створивши унікальне та затребуване українське містичне фентезі. Як, наприклад, роман «Гонихмарник», де демонологічний компонент роману тісно пов'язаний з екологічною проблематикою, що надає традиційним образам соціальної актуальності. Міфологічні істоти у «Гонихмарнику» страждають від урбанізації, втрачають свої природні оселі, змушені адаптуватися до ворожого середовища. Така інтерпретація фольклорних персонажів творить метафору втрати зв'язку з природою,

забування традицій та духовного збіднення сучасної цивілізації. Письменниця виявляє екологічну свідомість, притаманну фольклорному світогляду, де природа постає живим організмом, населеним розумними істотами, а людина є частиною єдиної екосистеми.

6. Роман-фентезі «Щоденник мавки» демонструє характерні ознаки притчевого нарративу: морально-етичні акценти, символічні образи, дидактичні інтонації, алегоричність, філософічність, відкритий фінал, спрямованість на моральну рефлексію читача. Водночас авторка уникає дидактичної прямолінійності, створюючи багатосаровий текст, який допускає множинність інтерпретацій. Притчевість тут забезпечує конденсацію смислів, коли за простою, на перший погляд, історією постає глибока філософська проблематика.

7. Художній світ роману «Гонимарниця» репрезентує оригінальний синтез фольклорної традиції, психологічного реалізму та фентезійної образності. Письменниця створює переконливу альтернативну реальність, яка функціонує за власними законами, водночас зберігаючи зв'язок із культурною пам'яттю та актуальними для сучасної людини екзистенційними питаннями. Роман демонструє потенціал жанру фентезі для художнього дослідження глибинних психологічних процесів та метафізичних проблем буття. Складна архітектоніка твору, багатовимірність образів та філософська глибина дозволяють інтерпретувати роман на різних рівнях – від захопливого сюжету до символічних структур та підтекстових значень.

8. Опрацювання методичних аспектів вивчення великої прози Дари Корній дозволило висновувати: засвоєння її творів у школі потребує опори на казкові елементи, народні уявлення та психологічно-символічні мотиви, що дозволяє учням глибше осмислити жанрову природу фентезі. У фентезійній сазі «Зворотний бік світла», «Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні» й «Зворотний бік світів» виокремлено низку методів роботи з міфологічними образами: фольклорне джерелознавство, психологізацію міфічних істот, синтез фантастичного й реалістичного, авторську міфотворчість, алегоризацію та

індивідуалізацію персонажів. Застосування цих методів у педагогічній практиці сприятиме розвитку образного мислення, критичного аналізу та культурологічної компетентності учнів. Наприклад, компаративний аналіз трьох романів саги – «Зворотний бік темряви», «Зворотний бік сутіні» та «Зворотний бік світів» – виявляє еволюцію використання міфологічних образів. У першому романі вони функціонують переважно як екзотичні персонажі, що допомагають або перешкоджають героям; у другому – міфологічні істоти набувають психологічної глибини та амбівалентності; у третьому – вони стають повноправними учасниками філософського діалогу про природу реальності та місце людини у всесвіті. Відтак, старшокласники складають схему еволюції конкретного образу (наприклад, мавок) упродовж трьох романів, відзначаючи зміни у функції, характеристиках та символічному значенні.

9. Жанровий спектр творчості Дари Корній включає міське фентезі, фольк-фентезі, роман-притчу, що підкреслює її авторську майстерність. Можна стверджувати, що творчість Дари Корній займає значуще місце в сучасній українській масовій літературі та є значним внеском у становлення й розвиток українського фентезі. Її твори не лише художньо репрезентують українську міфологію, а й надають їй нового звучання, адаптованого до потреб сучасного читача. Аналіз жанрової специфіки та методична інтерпретація текстів авторки доводять, що вони мають значний освітній потенціал і можуть активно використовуватися в шкільній програмі як матеріал для формування національної ідентичності, емоційної культури та інтересу до українського фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базь Л. Секрет «Гонихмарника». Модна читанка: рецензія на книгу. *Однокласник*. 2020. № 2. С. 27.
2. Біографія автора: Дара Корній. Сторінка видавництва «Старий Лев». URL: <https://starylev.com.ua/old-lion/author/dara-korniy>.
3. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів: монографія. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Київ. 2008. 519 с.
4. Бойко О. Інтердискурсивність у сучасному українському фентезі (на матеріалі роману Дари Корній «Гонихмарник»). *Мовознавчий вісник*. 2018. Вип. 24-25. С. 239-245
5. Бондар Л. Мольфарка слова Дара Корній. Електронний ресурс. *Волинські новини*. URL: <https://www.volynnews.com/news/society/molfarka-slova-darakorniyzapliushchuiu-ochi-y-bachu-inshi-svity/>
6. Булаєва К. Високе та низьке фентезі — як розрізнити. URL: <https://vivat.com.ua/blog/yak-rozriznyty-vysoke-ta-nyzke-fentezi/#gs.h8k0b9>
7. Веретюк Т. Жанр міського фентезі в українській літературі : наукова стаття. Харків. 2022. С. 105–108.
8. Войтович В. Міфи та легенди давньої України. Вид. 2-ге, доповн. Навчальна книга - Богдан: Тернопіль. 2013. 464 с.
9. Войтович В. Українська міфологія. Енциклопедія народних вірувань. Київ: Либідь, 2014. 692 с.
- 10.«Воно повсюду, або Українське міське фентезі» : публікація. *Litavytsia*. URL: <https://litavytsia.com/vono-povsiudu-abo-ukrainske-miske-fentezi/>.
- 11.Глух В. Я. Магіко-літературні/лінгвокультурні аспекти фентезі : магістерська робота. Київ. 2022. 81 с.
- 12.«Гонихмарник»: стаття/довідка. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гонихмарник>. Дата звернення: 20.06.2025.
- 13.Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. Київ: Грані-Т, 2008. 284 с.

14. Гурдуз А. Міфопоетика роману Дари Корній «Щоденник Мавки». *Studia methodologica*. Київ, 2015. С. 307-312.
15. Гурдуз А. Роман Дари Корній "Гонихмарник": місце в мистецькому контексті з погляду традиції й новаторства. *Українознавчий альманах*. 2012. № 9. С. 229-235.
16. Дара Корній - книги та біографія. URL: <https://book-ye.com.ua/authors/dara-kornij/>.
17. Дара Корній: містичні книжки. *Волинські новини*. 2014. URL: <https://www.volynnews.com/news/culture/dara-korniy-mistychni-knyzhky-ulutsku-na-khellovin/>.
18. Дев'ятко Н. Можливості впливу сучасних жанрів: фантастика, фентезі, казка. *Український фантастичний оглядач*. 2009. Вип. 1(7). С. 59-66.
19. Зайченко Ю. Фентезі як жанр сучасної художньої літератури. *Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Мовознавство*. 2015. №21. С. 252-256.
20. Заруднюк н. В. Стилiстичнi особливостi роману «Гонихмарник» Дари Корній. *Мовнi вимiри свiту : матерiали IV Мiжнар. науковопракт. студент.-учнiв. конфер.* Житомир. 2024. С. 49-51
21. Колоїз Ж. Міфічно-містичні найменування в індивідуально-авторській картині світу Дари Корній. *Збірник наукових праць: Лінгвістика. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка*. № 1 (51). Полтава. 2025. С. 126-138.
22. Інтерв'ю: Дара Корній: «Читайте, мандруйте, наповнюйте своє серце...» Bukvoid. 2017. URL: <https://bukvoid.com.ua/events/interview/2017/10/13/073732.html>.
23. Корній Д. Вирощувати своїх авторів : Модна читанка. *Однокласник*. 2017. № 7. С. 4-6.
24. Корній Д. Вітчизняне фентезі видавці не дуже шанують. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/2709/164/94873/>.
25. Корній Д. Гонихмарник. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2012. 333 с.

26. Корній Д. Гонимарниця. Харків: Ранок, 2024. 368 с.
27. Корній Д. «Гонимарник» – роман, який «створив» Дару Корній. URL: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/535>.
28. Корній Д. Зворотний бік світла. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. 317 с.
29. Корній Д. Зворотний бік світів. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 320 с.
30. Корній Д. Зворотний бік сутіні. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 288 с.
31. Корній Д. Зворотний бік темряви. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2013. 316 с.
32. Корній Д. Зворотний бік сутіні. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 288 с.
33. Корній Д. Потрібно вжитися у свого героя. Тоді люди будуть тобі вірити. URL: <http://ukrainka.org.ua/node/766>.
34. Корній Д. Українцям варто навчитися любити своє. URL: <https://uain.press/interview/pysmennytysya-dara-kornij-ukrayintsyam-varto-navchytysya-lyubyty-svoeye-864875>.
35. Корній Д. Чарівні істоти українського міфу. Харків: Vivat, 2017. 319 с.
36. Корній Д. Щоденник Мавки: роман. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 304 с.
37. Корній Д. «Я завжди шукала себе й досі продовжую це робити». URL: <http://art-area.com.ua/2014/08/dara-korniy-ya-zavzhdi-shukala-sebe-y-dosi-prodovzhuyu-tse-robiti/>.
38. Корній Д. «Я перетворила хобі на професію». URL: <https://kolo.news/category/interview/14645>.
39. Кравченко І. С., Кресан О. Я. Жанр фентезі у сучасній англійській літературі. *Актуальні проблеми гуманітарних наук молодих учених Родзинка - 2018*. 2018. С. 124-126.

- 40.Кривопишна А. Масова та елітарна література: природа художності в українському романі початку XXI століття: дис. канд. філол. наук Київ, 2018. 218 с.
- 41.Кропивко І. «Фентезі в Україні – жива культурна традиція» : наукова стаття. URL: <https://visnyk.mu.edu.ua/index.php/filologia/article/view/63>.
- 42.Легеза С. В. «Мова миру та війни: український фендом на...» : стаття. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1188>.
- 43.Леоненко О. Жанр фентезі в українській прозі кінця XX – початку XXI століття: автореф. дис. канд. філол. наук. Черкаси, 2010. 20 с.
- 44.Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / авт.-уклад. Ю. І Ковалів. К: ВЦ «Академія», 2007. 624 с.
- 45.Літературознавчий словник-довідник / редкол. : Р. Гром'як, Ю. Ковалів, В. Теремко. Київ : Академія, 2006. 752 с.
- 46.Логвіненко Н. Фентезі як вид фантастичної прози. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2014. № 5. С. 38-40.
- 47.Манахов О. І. Літературна традиція і жанр фентезі. *Науковий вісник МГУ. Серія: Філологія*. 2014. № 8 (2). С. 115-117.
- 48.Манахов О. І. Фентезі як інтертекстуальний жанр епохи постмодернізму. *Філологічні семінари*. 2015. № 18. С. 36-43.
- 49.Марченко Н. Знахідки ключниці, або відкрийте книжку!. *Дивослово*. 2017. № 11. С. 55-58.
- 50.Мізінкіна О., Кара А. Фольклорний наратив у контексті роману «Щоденник мавки» Дари Корній. *Молодий вчений*. 2020. № 11 (87). С. 102-105.
- 51.Назаренко М. «Таке „неміське“ міське фентезі». URL: <https://www.verbum.com.ua/01/2019/fictional-worlds/on-ukraines-urban-fantasy/>.
- 52.Паранюк Д. В., Червінська О. В. Еволюція фантастики у метажанр фентезі : дис. канд. філол. наук. Чернівці. 2019. 226 с.

- 53.Подорван І. Міфопоетика в чотирикнижжі Дари Корній «Зворотний Бік Світла», «Зворотний Бік Темряви», «Зворотний Бік Сутіні», «Зворотний Бік Світів». *Дослідження різних напрямів розвитку філологічних наук: Міжнародна науково-практична конференція*. Одеса. 2017. С. 36-38.
- 54.Позакласне читання. Дара Корній «Щоденник Мавки». 2018. URL: <https://naurok.com.ua/urok-pozaklasnogo-chitannya-dara-korniy-schodennik-mavki-75130.html>.
- 55.Прітикіна А. О. Сутність понять «фантастика» та «фентезі» як літературних жанрів. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Серія: Філологічні науки*. 2010. С. 132-138.
- 56.Про роман «Гонихмарник» — опис і анотації. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kornii_Dara/Honykhmarnyk/.
- 57.Романенко Л. Кохання у творчості Дари Корній : за романами «Гонихмарник» і «Тому, що ти є». *Вісник МДУ. Серія: Філологія*. 2012. №7. 195 с.
- 58.Романенко Л. Українські фентезійні романи Дари Корній «Зворотний Бік Світла» і «Зворотний Бік Темряви»: сутність і витоки. *Збірник матеріалів XVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ Маріуполь*. 2014. С. 304-306.
- 59.Свербілова Т., Скорина Л. Українська драма 30-х рр. як модель масової культури та історія драматургії у постатях. Черкаси: Брама, 2007. 358 с.
- 60.Слижук О. Ігрові технології на уроці позакласного читання фентезі : «Петрусь химородник» Дари Корній. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка*. 2019. № 3. С. 42-49.
- 61.Сучасна масова література: посібник / Л.В. Землянська, Т.М. Шарова. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. 2021. 100 с.
- 62.Творчий всесвіт Дари Корній: бібліографічний покажчик. Київ: 2025. 41 с.
- 63.Теоретичні аспекти: «Магія у літературі фентезі: дефініції, маніфестації, функції» : колективна монографія. Київ. 2024. 310 с.

- 64.«Урбан фентезі — магія в сучасному місті» : популярна стаття-огляд.
URL: <https://laboratory.ua/catalog/urban-fentezi>.
- 65.Факти про Дару Корній. *Книжковий блог Yakaboo*. URL:
<https://blog.yakaboo.ua/11-dara-korniy/>.
- 66.Фасоля А. Роман Дари Корній «Зворотний бік світла» на уроці позакласного читання. *Дивослово*. 2019. № 1. С. 31-39.
- 67.Філоненко С. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр: монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 432 с.
- 68.Хороб С. Жанрові особливості української фантастики кінця ХХ – початку ХХІ століття : дис. канд. філол. наук. Тернопіль, 2017. 234 с.
- 69.Чернявська О. С. До питання класифікації жанру фентезі. *Літературознавчі студії*. 2015. № 1 (2). С. 323-331.
- 70.Шпак І. В. Жанрова природа фентезі. URL:
<https://crust.ust.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f8db77df-ff6f-4029-b280f0fb35f8023d/content>.